

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

SLÆGTSBOGEN

SLÆGTERNE
SØNDERGAARD

FRA ANDRUP

OG

CORTSEN

FRA FJALLERSLEV

1780—1952

OPRINDELIG FRA
SØNDERGAARD I ANDRUP
FRØSLEV SOGN
FRUERGAARD I FJALLERSLEV
OUTRUP SOGN

Paabegyndt 1926 af *Chr. Søndergaard*, Outrup

Fortsat 1952 af *P. L. Søndergaard*, Tødsø, *Andreas Søndergaard*, Outrup, og
Leonhard Sørensen, Skive.

Beskrivelserne fra Amerika er skrevet af *Niels Mygdam* og *Welcome Søndergaard*.

99

50
114

1952

LEONH. SØRENSENS BOGTRYKKERI

Skive, Danmark

INDLEDNING

En Sommeraften, naar Stilheden, Freden sænker sig over Land og By, er ligesom en Opfordring til for en Stund at lægge alt det materielle til Side, som vi til daglig gaar og arbejder med, og lade Tankerne gaa andre Veje, og i vor travle, rastløse Tid kan det være godt engang imellem at tage sig saadan en »stille Stund« for at tænke lidt alvorligt over Tilværelsen.

Et af de mest stemningsrige Steder hertil er for mig en Landsbykirkegaard, men det er ikke de høje og flotte Gravsten, der fremkalder Stemningen — de ser saa kolde ud, men det er nok først og fremmest den gamle Kirkebygning, hvor henfarne Slægter i Aarhundreder har søgt til og bøjet deres Knæ, og det er Klangen af den lille Kirkeklokke, som ej blev støbt til Hovedstæder, men til vor lille By, og det er Kirkegaarden med sin brede, mosgroede Kampstensdige, Grønsværet mellem gamle Grave med simple Jernkors og Indskrifter, som fortæller, at vedkommende er stedt til Hvile her for et par Menneskealder siden.

Og for vi Ældre, som kan tænke saa langt tilbage, som maaske har Forældre, Bedsteforældre og Ungdomsvenner, hvis Ben nu smuldrer hen under Grønsværet, ligger det nær at anstille Betragtninger og prøve Sammenligning af vor Tid og den, de Mennesker levede i.

Og Forskellen er stor. Det meste, ja, næsten alt, hvad der nu fylder Menneskers Sind og Tanker, var jo dengang helt ukendt. Der var ingen kirkelige Retninger eller Foreninger, ingen Anders eller Afholdsbevægelse eller Politik. Cykler, Biler, Telefon, Landbrugsmaskiner, Bøger, Blade, Forsamlingshuse, Foredrag og Sommerudflugter var altsammen ukendt, for ikke at tale om de sidste Fremskridt som Undervandsbaade, Flyvemaskiner, Radio og den allerstørste, Elektriciteten. Alt var saa stille, saa ubeskriveligt stille, naar det sammenstilles med vor Tid. Interesserne for det offentlige Liv var faa og smaa, naaede ikke længere end til Sognegrænsen. Dønningerne fra Folkelivets Storme ude i den store Verden naaede sent og svagt ind i deres lille Verden.

Vi kan maaske i vor Tid være tilbøjelige til at føle Medynk med den Tids Mennesker, fordi vi synes, de næsten mangede alt, hvad vi finder nødvendigt for Tilfredshed og Lykke, men ret betænkt kan vi dog nok spare os dette. Vel var Interesserne faa og smaa, Oplysning stod paa et lavt Stade og Synskredsen var snæver, men »den græder ej for Guld, som aldrig Guld har ejet«, man kendte jo ikke disse Ting, savnede dem derfor ikke, og derfor var de heller ikke absolutte Betingelser for et lykkeligt Liv.

For os, som staar midt i Nutidens travle, urolige Liv, hvor Røsterne er mange, og Strømmene stride, som hører til den rastløse Slægt, »der som en Storm i Høst hen over Jorden haster«, trænger det Spørgsmaal sig let frem: Hvad levede disse Mennesker for, hvilke Tanker var de optaget af, hvilke Maal satte de sig, og hvorledes formede Livet sig i det hele for dem?

Efterfølgende Slægtshistorie skulde ikke gerne indskrænke sig til et tørt Register med blot Navne og Aarstal, og for at Efterslægten ikke skal nøjes med dette tørre Materiale, vil jeg prøve paa efter ringe Evne ogsaa at kaste lidt Lys over vor afdøde Slægts aandelige Stade.

Men naar Tankerne saaledes har syslet med de henfarne Slægters Liv og Færden, vil de næsten uvilkaarligt vende sig mod en selv og spørge: Har du nu med din Tids større Kultur og Oplysning faaet det ud af Livet, som du burde i Forhold til de Evner og Kræfter, du er bleven betroet, har den Slægt, som nu lever, naaet videre frem mod et fyldigere, rigere Menneskeliv med større Værdier, mere Livsglæde, større Lykke?

FAMILIEHISTORIE — FIRE SLÆGTLED

Der er bleven sagt af en af vor Tids betydeligste Mænd, at det er en daarlig Slægt, som ikke vil værne om sine Minder og lade dem gaa i Arv til sine Efterkommere, for at Slægtled efter Slægtled derved kan blive i Stand til at faa Oplysning om deres Forfædres Liv og Færden. Dette er sikkert rigtigt, thi ligesom det i et helt Folks eller en hel Stands Liv er nødvendigt for at forstaa sin egen Tid at kende noget til Fortiden og den Udvikling, som er foregaaet, saaledes ogsaa for den enkelte Slægt. Det har ikke blot Interesse, men kan ogsaa faa Betydning at kende lidt til den Stamme, hvorpaa man selv er en Gren, vi kommer derved til at kende og forstaa os selv lidt bedre.

Jeg vil derfor prøve paa at optegne lidt af vor Slægts Historie baade paa Fædrenes og Mødrenes Side, men Kilderne, jeg har at øse af, er lidt sparsomme; nogle enkelte gamle Skrifter, som heldigvis er bleven opbevaret, noget af hvad jeg kan huske, de gamle fortalte, og endelig hvad jeg selv kan huske fra min Barndom og første Ungdomstid. Maaske en af den yngre Slægt saa vil fortsætte og tage Traaden op, der hvor jeg slipper.

Før jeg gaar over til selve Emnet, har jeg Lyst til at gøre nogle faa Bemærkninger om de Byer, hvor vore nærmeste Forfædre har levet og virket.

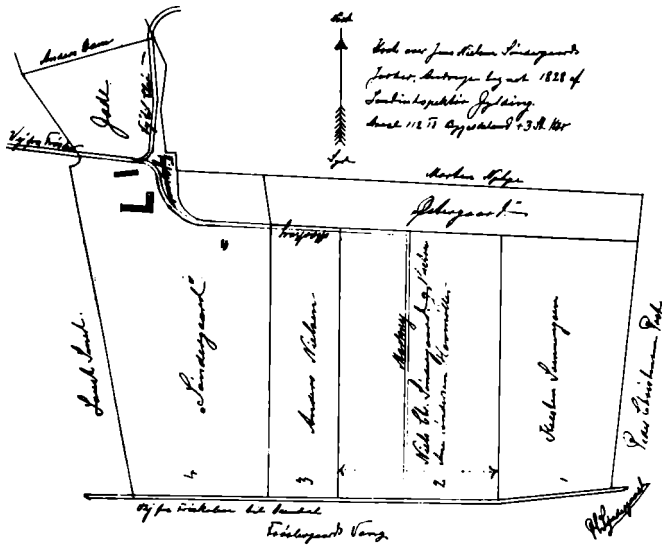
Vi har en hel Del Byer, hvis Endelse er »lev«, og disse hører utvivlsomt til de ældste, de først oprettede Byer, thi »lev« var i gammeldansk Sprog Betegnelse for Ejendom eller Arv, og

da første Stavelse i mange af disse Bynavne har Lighed med gamle Personnavne, ligger det nær at antage, at en Mand har grundlagt og fra først af ejet hele Byen. F. Eks.: Fjallerslev — Fjalds eller Fjelds Eje eller Arv.

Efterhaanden som der er bleven flere Mennesker, er Arealet jo nok bleven udstykket og delt mellem nærmeste Slægt. Længere frem i Tiden er Folkemængden atter blevet større, og saa er der i nærmeste Omegn oprettet flere Smaabyer, som blev kaldt »Thorpe«, det er de Byer, hvis Endestavelse er »trup« eller »drup« (Sproget forandres jo efterhaanden opsaa i vor Tid, uden vi selv mærker det).

SLÆGTSHISTORIE PAA MANDSSIDEN FØRSTE SLÆGTTLED

Omtrent midt paa Mors ligger Byen Frøslev, hvilket Navn menes at stamme fra den nordiske Gud »Frej« (Fruktbarhedens Gud). Frøslev er altsaa Hovedbyen, den der paa Egnen først oprettede By, og Øst for denne ligger en af de senere oprettede »Thorpe« — Andrup (oprindelig nok Anthorp). Her var om-

kring 1780 kun 4 Gaarde, hvoraf den ene hed »Søndergaard«; dens Størrelse var paa den Tid omkring ved 150 Td. Land med 6 à 7 Td. Hartkorn

Bygningerne laa Syd for Vejen, hvor denne svinger Nord paa efter El sø. I denne Gaard har vore Forfædre paa Mandssiden

levet og virket — hvor langt tilbage i Tiden kendes ikke, men i nævnte Tid (1780) beboedes Gaarden af min Oldefar, som hed Niels Kristian Søndergaard. Om ham har jeg ingen Oplysninger, men antager, at han har været Fæstebonde og hovedripligtig til Frøslevgaard. Da det jo er i de store Landboreformers Tid, er Gaarden muligen i hans Tid gaet over til Selveje.

ANDET SLÆGTLED

Hans Søn, altsaa min Farfar, hed Jens Nielsen Søndergaard, var født 14. Januar 1781 og overtog Gaarden i 1809. Hans Gravskrift, som heldigvis er bleven opbevaret, giver følgende Oplysninger: »Efter at have været Lægsmænd i 19 Aar, Sognefoged i 20 Aar, Ægtemand i 27 Aar, Fader til 14 Børn, hvoraf de 5 nu er samlede med ham i Guds Rige, og efter at have været den lidende Korsdrager i mange Aar og Borger i denne Verden i 55 Aar, 3 Uger og 5 Dage, saa indgik han til sit Borgerskab i Guds Rige den 9. Februar 1836«.

»Redelighed udmærkede din Vandel, Oprigtighed og Sanddruhed din Tale, Tro og Gudsfrygt boede i dit Hjerte. Af alle retsindige var du derfor elsket og agtet, og af din trofaste Ægtefælle og dine velartede Børn var du hædret, adlydt og afholdt som den bedste Mand og Fader.«

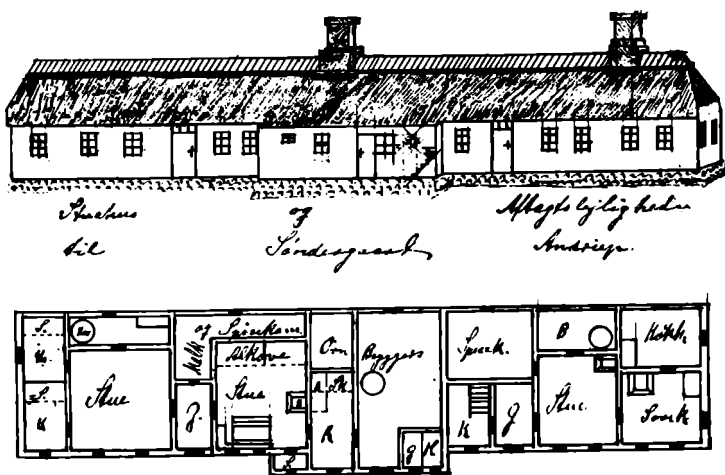
Skønt de gamle Gravskrifter næsten altid er for flotte med rosende Omtaler over afdødes Liv og Virksomhed, saa tør vi dog nok af ovenstaaende Citat slutte, at Jens Søndergaard har været en af den Tids mest oplyste og betydeligste Bønder. Dette, at han i en længere Tid har været Sognefoged og Lægsmænd, vejer jo ikke saa lidt til i den Retning, det betød sikkert ikke saa lidt mere dengang end i vore Dage. Hans opbevarede Haandskrifter er smukke og Stilen ret klar. De er næsten alle af religiøs Indhold, hvoraf jeg slutter, at han har været en gammel-dags, barnlig troende Kristen. Jeg forestiller mig ham ellers som en jævnhøj, ret statelig Mand, hvis daglige Klædedragt selvfølgelig var den da almindelige, nemlig Knæbukser af Faareskind, hvide Hoser, helovrede spidsnæsede Træsko med Kramper og af tyndt Baandjern, Trøje uden Skøde, og til Hovedbeklædning den strikkede graa Hue med en Kant af rødt Flæsning fornedet og en rød Dusk i Spidsen. Men var han ude i Embedsforretning, i Kirke, til Bryllup eller Begravelse, har Dragten sikkert været Muskettes eller Fløjlsbukser med Sølvknapper ved Knæet, mørkeblaa Strømper, Sko med Sølvspænder, lang Skødefrakke og høj Hat, Ur paa Lommen med vedhængende Sølvkæde, sølvknappet Stok, og muligen Merskumpibe med Sølvbeslag.

Af hvad jeg mindes gamle Folk i min Barndom fortalte, har

han været en lidt myndig Husfader, som fordrede ubetinget Lydighed af Børn og Tjenestefolk. Han maa sikkert ogsaa have været en dygtig og ernerigsk virksom Mand; thi foruden den store Gaard har der i Ejendommen været Kridtgrave, Kalkbrænding og Teglværksdrift. Af disse Virksomheder var der i min Barndom tydelige Spor.

Efter Jens Søndergaards Død har Enken i en del Aar med Hjælp af sine Børn, særlig de 3 Sønner, drevet Gaarden og Virksomheden med Teglværket, og det har sikkert været i disse Aar, at Gaarden er bleven udstykket ned til ca. 40 Td. Land. Grunden hertil har vel nok nærmest været, at Børnene efterhaanden blev gift og skulde have Arv efter deres Fader.

Jens Søndergaards Enke, altsaa min Farmor, hed Sidsel Jørgensdatter og var født i Ljørslev. Hun overlevede sin Mand i 27 Aar, død i 1863, og da jeg dengang var 8 Aar gammel, kan jeg godt huske hende. Hun boede i østre Ende af Raalingen (Stuehuset) og havde der en temmelig stor og god Lejlighed, 2 Stuer,

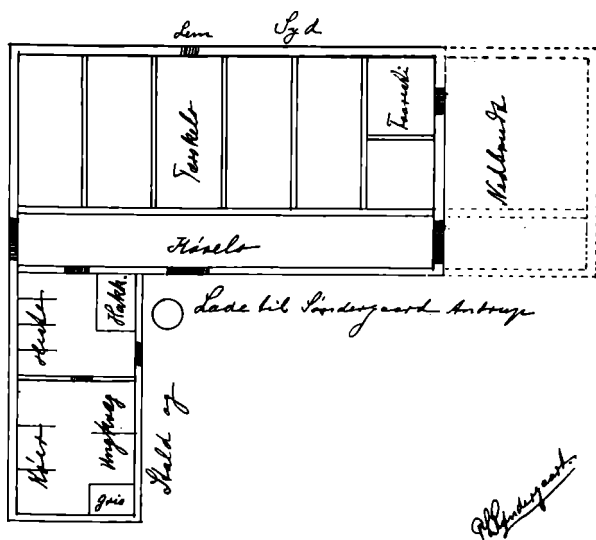

Tegnet af P. L. Søndergaard, Tødsø, efter Opgivelse af
Kr. Søndergaard, Outrup.

Spisekammer, Køkken og Bryggers. Hun havde sikret sig en tilstrækkelig Aftægt fra Gaarden, saa med Hensyn til Ophold og Pleje var hun betrygget. Endvidere havde hun forbeholdt Halvdelen af Køkkenhaven, (æ Kalgor) hvori stod 3 store Æbletræer, jeg havde faaet Lov til at tage de Æbler, som faldt af, men havde det været stille Vejr i længere Tid, kneb det jo at nøjes dermed. Jeg husker, at engang en Nabodreng var omme at lege med mig,

fandt vi paa at kaste en Træklods op i et af Træerne. Hensigten naaedes ogsaa, der faldt godt nok nogle Æbler ned, men da vi vilde hen for at samle dem op, gik Bagdøren op, og den gamle Stok kom tilsyne. Vi tog skyndsomt Flugten, og jeg turde saa ikke komme ind til hende de første Dage, men en Dag, jeg gik omme i vor egen Have, kaldte hun paa mig, gav mig et par Æbler, idet hun sagde: »Tag saa din Træklods med dig, den har jeg ingen Brug for«. Det var al den Straf, jeg fik — jeg gjorde det aldrig siden.

Jeg husker hende ellers som en gammel tyk, men rigtig god »Gammelmuer«, som sad i sin Lænestol ved sin Rok eller med sin Bindehose. Naar jeg var inde hos hende, fortalte hun mig

Smaahistorier og lærte mig gamle Ramser m. m. I sin Lomme havde hun altid lidt »Godt« til mig, et Æble, et par Nødder eller en »Knald« brun Sukker. Hun havde nogle gamle gude- lige Bøger, som jeg i de sidste Aar læste i for hende samt et Spil meget gamle Kort, som vi imellem spillede »Tosse« med. Jeg kunne opholde mig inde hos hende i flere Timer, og tit laa jeg derinde om Natten.

Et gammelt opbevaret Brev fra 1827 med Overskrift »Kære Syster« og undertegnet Mariane Jørgensdatter i Ljørslev maa sikkert være skrevet til min Bedstemor. Brevets Indhold er en hel Del gode Raad for mange forskellige Ting, f. Eks. Rotter og Mus at fordrive, Lopper og Lus ligesaa, at gøre sig usyn- lig, at kunne opdage om en Pige er Mø eller ikke, om det bliver en Dreng eller Pige m. m. Midlerne, der skal anvendes, er mange

forskellige Urter og Rødder og andre Kemikalier. Hendes Kendskab hertil tyder paa, at hun har været en af den Tids »kloge Koner«. Der er naturligvis en Del Overtro med i Spillet, Midlerne skal tit anvendes paa bestemte Dage og bestemte Klokketslet, nogle kan kun virke, naar Maanen er i aftagende. Af de 9 Børn, som efter min Bedstefaders Gravskrift levede ved hans Død, maa der være en død, før jeg kan huske, thi jeg har kun kendt følgende 8 Søskende af Jens Søndergaards og Sidsel Jørgensdatters Børn.

TREDIE SLÆGTLED

1: Ane Marie var vistnok den ældste, gift med Jakob Krog og boede paa Frølevgaards Vang i et Hus til et Par Køer. Jeg husker, at han altid holdt Fødselsdag Fastelavnsmændag, hvad enten denne kom tidlig eller sent, af hvad Grund ved jeg ikke. Hun kunne »spaa« baade med Kort og i Kaffegrums, og det var nok ikke saa sjældent, at unge Piger søgte til hende for at faa lidt at vide om deres Fremtidsskæbne, særlig gjaldt det nok deres Kæresteforhold. Naar hun lagde Kortene op, var det altid i en bestemt Orden, 4 Rækker, og saa talte hun altid højt med sig selv. Det var om »Herrer og Damer«, Friere, Brylluper, Barseler, Dødsfald, Begravelser m. m. De havde 2 Døtre, den ældste blev gift med Jakob Smed i Ø. Assels, den yngste overtog Huset og blev gift med Thomas Nørgaard fra Erslev.

2: Karen Marie blev gift med Enkemand, Gaardejer Niels Madsen, Hovmølle, Outrup, hvor hun blev Stedmoder til en Søn. Niels Madsen døde efter faa Aars Forløb, og dette Ægteskab var barnløst. Hun giftede sig anden Gang med Ungkarl Søren Jensen Mygdam fra Mygdamgaard i Vester Assels, som saaledes blev Ejer af Hovmølle.

I dette Ægteskab var der 2 Børn, en Dreng og en Pige, sidstnævnte døde i Konfirmationsalderen og Sønnen Niels, da han var 20 Aar (1875) og Moderen omtrent ved samme Tid. Den stærke, men haardtprøvede Mand levede nu ensomt i sin Gaard i henved 15 Aar, død 1889. Den førnævnte Søn af Niels Madsens første Ægteskab: Mads Kristian Nielsen var bleven gift med Datteren i Nabogaarden og overtog denne Gaard. Ifølge Testamente, han var jo ikke arveberettiget, blev han nu ogsaa Ejer af Hovmølle. Konens, altsaa min Faders Familie, var testamenteret 10,000 Kr. til Deling og Resten, ca. 80,000 Kr., arvede hans egen Familie.

Her er en Sidebemærkning: Gaarden »Hovmølle« laa indtil 1866 nede ved Fjorden paa Sydsiden af Dragstrup Vig og var Vandmølle. Om der er blevet malet Korn vides ikke, men den

har været brugt væsentlig til Tøjstamping. I gammel Tid blev alt Tøjet jo hjemmelavet og skulde stemples for at blive tykt og varmt. Saadanne Stampmøller var der flere af, den sidste her paa Mors var vistnok Østermølle i Lødderup. Rimeligvis har der i Hovmølle ogsaa været tilberedt Skind, thi efter hvad Johan P. Hovmøller fortæller i sin Slægts Historie, har en rejsende Tilberedersvend, som skal være født i Finland, havnet i Hovmølle i Outrup og bleven gift med Enken der (1753).

Hvorfra Navnet »Hov« stammer vides ikke bestemt, muligvis er det saa gammelt, at der her før Kristendommens Indførelse har været et Gudehov, altsaa et Offersted eller Helligdom for en eller flere af de nordiske Guder. Andre mener, at Møllen som saadan har været hoveripligtig til en af Herregaardene, og deraf faaet Navnet.

3: Antonette Marie var lidt aandssvag og blev ikke gift, men boede hos min Bedstemoder i Aftægtslejligheden, hvor hun til dels levede af Renterne af sin Arv.

4: Kirsten var ogsaa fattig paa Evner, blev gift med Hørsvinger Kristen Dam. De boede i et lille, meget tarveligt Hus paa Frøslevgaards Vang og døde i stor Fattigdom. De havde 5 Børn, hvoraf en døde i Ungdomsalderen. De to blev hæderlige og dygtige Mennesker, som arbejdede sig frem til jævn god Velstand. Den fjerde lever endnu som ugift Pige (1926).

5: Kristiane blev gift med Veteran fra Trearskrigen, Jens Møller og kom til at bo i en lille tarvelig Gaard paa Fredsø Hede. Havde det meget smaat i de første Aar, men efterhaanden blev de økonomiske Kaar bedre. De havde 3 Børn, 1 Søn og 2 Døtre, hvoraf den ene døde i Ungdomsalderen. De 2 andre lever endnu.

6: Peder Hjort Søndergaard, opkaldt efter en Pastor Hjort i Frøslev, blev gift med en Datter af Husmand Kresten Hæderup i Frøslev og overtog Fødegaarden, Søndergaard, Andrup, nogle Aar efter Faderens Død. Han skal nok have været noget forfalden til Drik og døde som ung Mand 1857. De havde kun et Barn, Jens Nielsen Søndergaard Hjort, som trods en betydelig Arv og gode Evner — han var meget haandsnild og en dygtig Murer — dog baade levede og døde i smaa Kaar. Han boede i Ljørslev.

7: Niels Kristian Søndergaard, født 5. Oktober 1819, død 30. April 1870, gift med Ane Andersen Hovmøller, Datter af den da bekendte og dygtige Gaardejer Anders Hovmøller, Outrup, født 22. December 1825, død 1895. Han fik et Stykke Jord fra Fødegaarden, ca. 40 Td. Land, og byggede sig her en Gaard. Han var en af den Tids dygtigste Landmænd og udførte mange Forbedringer paa sin Ejendom. Kreaturholdet var paa den Tid hos de fleste meget lille og fodredes tarveligt. Den væsent-

lige Indtægt var Kornsalg. Han var en af de første, der indsaa, at dette var Rovdrift, at den Smule Gødning, der blev efter denne Fremgangsmaade, ikke var tilstrækkelig til at holde Jorden i Kraft, at det ikke gik an Aar efter Aar at tage fra Jorden uden at give noget igen. Han lagde Sædskiftet om og holdt en stor og god Besætning, hvorpaa han opfodrede hele Avlen og fik paa den Maade større Indtægter og samtidig mere og værdifuldere Gødning. Han blev saaledes en af sin Tids Fremgangsmænd, som ikke var bange for at bryde med det tilvante, og tog han end lidt fejl hist og her, det undgaas jo vanskeligt, naar noget nyt skal prøves og indføres, skal han dog have den Ros, at han var med til at give Landbrugsvirksomheden et godt Skub fremad, og dog var han i mange Aar meget svag af Helbred, led af et Maveonde og døde i 1870, 50 Aar gammel. Der var kun 2 Børn, der begge døde af en ondartet Difteritis ved Juletid 1868. Drengen Jens var 17 og Pigen Else 12 Aar gammel.

8: Jørgen Jensen Søndergaard var født 28. Oktober 1814. Han var 2 gange gift, første gang med Mette Christensdatter af Frøslev, og de kom til at bo i et Boelsted Nord og Øst fra denne By. (Ved Tilkøb af Jord fra nogle tilstødende, nedlagte Husmandsbrug er det siden blevet til en større Gaard, som i Tiden ejes af Hans Hansen). Konen gik i flere Aar og var svagelig, angrebet af Tuberkulose (Tæring kaldtes Sygdommen i den Tid). Hun døde omkring 1850.

Der var i dette Ægteskab 4 Børn, 1 Søn og 3 Døtre.

a: Sønnen, Jens Søndergaard Jørgensen, tjente i 20 Aars Alderen i Østergaard i Andrup som Avlskarl, blev paa Sessionen i 1862 taget til Infanterist og kom selvfølgelig med i Krigen 1864. Han var et Aars Tid før bleven gift med en Sypige fra Lødderup, og i hele Krigsaaret boede hun med en lille Søn til leje hos en gammel Kone i et lille Hus i Frøslev. Hjemkommen fra Krigen købte de et Hus i Redsted, hvortil hørte ca. 7 Td. Bygsædeland. Jorden var af meget daarlig Bonitet og Bygningen for lille og meget forfalden. Han blev i mange Aar ved med at have fast Tjeneste som Avlskarl, først paa Frøslevgaard og siden i Sindbjerggaard, og i disse mange Aar maatte Konen saa om trent ene ase med Jordlodden, Koen og Grisen samt de mange Børn, der blev efterhaanden. Det var en streng Tilværelse for dem begge, men de klarede Stillingen uden nogen som helst Hjælp fra Samfundet. Hen paa Tiden, da Børnene var vokset til, vovede han sig til at sige stop med den faste Tjeneste og tog fat paa Dræningsarbejde, hvortil han ogsaa blev dygtig. Han naaede inden sin Død baade at faa mere Jord, faa den sat i god Kultur og faa Huset ombygget, saa de i de sidste Aar havde et godt og hyggeligt Hjem. Han var en ærlig og trofast Natur, en Type paa den Slags Husmænd, som Skjoldborg skildrer i

sine første Fortællinger, en af dem, der har »ørket den stridige Jord og vovet sin Arm og sin Bringes«. Han døde 1904 i sit Hjem i Redsted, hvorefter Huset blev overtaget af en Datter og Svigerson. Konen overlevede ham i nogle Aar og boede paa sine gamle Dage skiftevis hos sine 2 Døtre.

b: Den ældste af Pigerne hed Kristine og blev gift med Smeden i Frøslev, den senere bekendte Fabrikant A. Vestergaard. Hun blev angrebet af den samme Sygdom som sin Moder og døde efter faa Aars Ægteskab. Der var 2 Børn, der begge døde som smaa.

c: Den næstældste, Mette Marie, blev gift med Mathias Bæk og kom til at bo i en lille Gaard Øst i Frøslev. Han var et godt Menneske, men noget forfalden til Drik. Hun døde ligeledes efter faa Aars Ægteskab. Et Par Børn, en Dreng og en Pige, rejste i deres Ungdom til Amerika.

d: Sidsel Marie, den yngste af Pigerne, var i sin Opvækst en rask og stærk Pige, men blev i 18 Aars Alderen angrebet af den samme, tilsyneladende nedarvede Sygdom, som sin Moder og Søster. Hun hentæredes langsomt og døde ugift, da hun var 22 Aar.

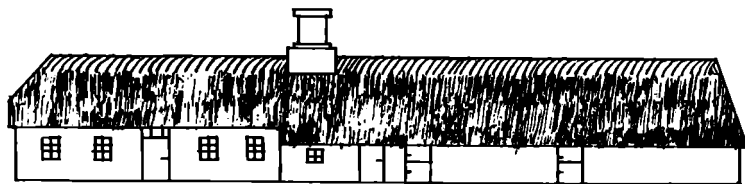
Jeg maa saa gaa lidt tilbage i Tiden for at omtale min Fader, Jørgen Jensen Søndergaard, lidt udførligere.

Efter at han var bleven Enke, giftede han sig anden Gang 1854 med Mette Kirstine Jensdatter. Hun var en Datter af den fra den gudelige VækkeIse 1840 kendte Gaardmand og Sognefoged Jens Kortsen i Fjallerslev. Hun var i sin Opvækst noget sygelig og opholdt sig af den Grund hos sin Broder, Kort Jensen, som da boede paa Frøslevgaards Vang. Hun blev altsaa Stedmoder til ovennævnte 4 Børn, og efter hvad jeg har hørt fortælle og selv kan huske, blev Forholdet mellem disse og hende udmærket godt.

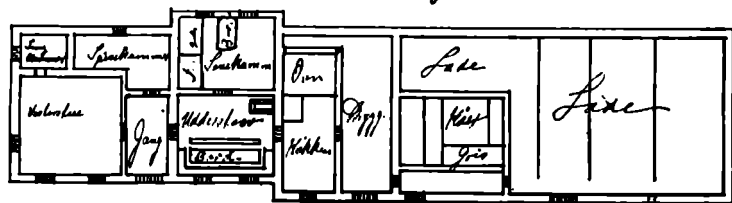
Som før nævnt havde Peder Hjort overtaget Fødegaarden i Andrup, men det var i Aarenes Løb gaaet tilbage for ham, og min Fader vovede sig da til i 1857 at bytte Ejendom med ham og fik selvfølgelig derved en efter den Tids Forhold stor Gæld at trækkes med. Mine Forældre boede i Søndergaard i 9 Aar, men i 1866 blev Gælden for trykkende, og Gaarden blev da solgt til Jens Laursen i Andrup, som nedbrød de gamle Bygninger og lagde Jorden ind under sin egen Gaard. Vor gamle Fødegaard gik saaledes over paa fremmede Hænder og bliver vel aldrig mere Slægtens Eje. Det vilde jo for mange af os blive en stor Glæde, om en af Familien kunde blive saa velhavende, at den kunde tilbagekøbe Jorden og genoprette det gamle »Søndergaard«, men denne Tanke bliver vel umulig at realisere. »Søndergaard« blev solgt for 6200 Rigsdaler; havde Fader kunnet holde det gaaende blot nogle faa Aar, vilde den kunde koste

meget mere. I 70erne kom jo et Omslag i Landbrugsvirksomheden og derved større Ejendomspriser.

Fader købte derefter en mindre Ejendom paa Frøslevgaards Vang, hvortil hørte Kridtgrav, der jo gav nogen Indtægt, men der var ogsaa en temmelig stor Aftægt at svare til et Par ældre Folk. Købesummen var 3000 Rigsdaler, men hvor meget, der heraf skulde forrentes, ved jeg ikke. Her boede de saa til 1876, da

Hjemmet paa Frøslevgaard

Ejendomsplan af Frøslevgaard, Tidsplan for Stuekammeret

Ejendomsplan paa Frøslevgaard

var det atter i økonomisk Henseende gaaet tilbage og saa solgtes ogsaa denne Ejendom, og de købte igen en mindre længere Nordøst paa Vangen, hvor der nu drives Gartneri. Jeg tror nok at turde sige, at min Fader var en af Datidens pæne og agtede Mænd, god imod Husmændene, særlig med Kørsler og Markarbejde, hvorfor han ogsaa stod højt anskreven hos disse. Han var jævnt godt oplyst, skrev en temmelig smuk Haandskrift og ret god Stil. Var i flere Aar Sognefoged og Lægsmand og betroet flere andre Tillidshverv. Som Landmand var han i enkelte Dele særlig dygtig. Han var saaledes berømt som den dygtigste Pløjer og Sædemand i Sognet og havde lidt Arbejde med Saaning, særlig af Raps og Rug, for de større Gaardmænd i Sognet. Naar det stadig gik tilbage i økonomisk Henseende, var den væsentlige Grund vel nok, at han fra Begyndelsen havde for stor Gæld, manglede Driftskapital, men der var sikkert ogsaa andre Grunde. Han var vistnok temmelig dygtig som Jordbruger, avlede godt nok, og vel var Kornsalg den Tids væsentlige Indtægt, men Husdyrbruget skulde dog ogsaa give noget Ud-

bytte, og her tror jeg nok, det skortede paa Omtanke og Indsigt. Han var vist ogsaa for lidt Forretningsmand og blev somme-tider overlistet i Handel. Og Udgifterne var jo efter den Tids Forhold ret store. Foruden Renter af Prioritetsgæld skulde de 4 Børn af første Ægteskab udbetales Arv efter deres Moder, efterhaanden som de voksede til, og der blev flere Børn i andet Ægteskab, saa der skulde mere til for at underholde Familien. Det værste var dog nok Aftægtsydelsen til de Gamle, som jo androg Renten af flere Tusinde Kroner og tyngede særlig haardt paa de smaa Ejendomme.

Aftægtsydelsen var for begge Parter en daarlig og uheldig Form for Ophold og Pleje til de Gamle, der blev sjælden ved Køb af Ejendomme taget tilbørlig Hensyn dertil — der var jo lidt Lotteri med i Spillet — hvis de Gamle snart kunde lægge sig til at dø, faldt Gælden jo væk.

Efter nogle Aars Svagelighed døde Fader i Februar 1879 og blev begravet paa Frøslev Kirkegaard. Hans Grav findes ikke mere, det var Sydøst for Kirken.

Da jeg nu med Familiehistorie paa Faders Side er naaet til det Slægtled, jeg selv tilhører, vil jeg foreløbig stoppe op hermed og i det følgende igen gaa tilbage i Tiden for at prøve paa at ordne og optegne, hvad jeg har kunnet faa fat paa af Slægtshistorie paa Mors Side.

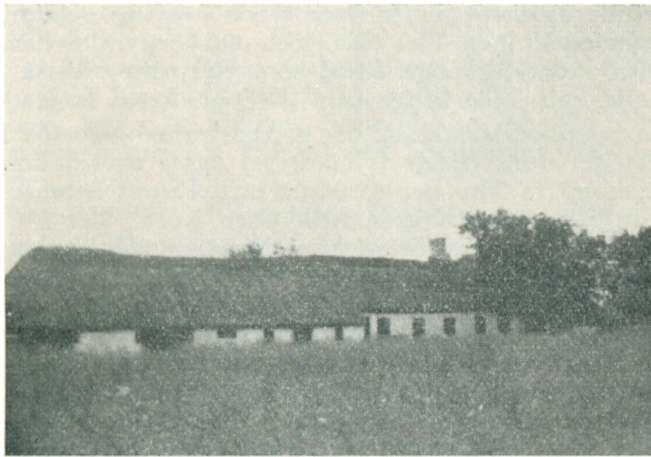
SLÆGTSHISTORIE PAA MØDRENE SIDE FØRSTE SLÆGTLED

Vor Stamfader paa denne Side var en Tysker, (Holstener) som hed Cort Laursen (paa Tysk Curt, udtales Cyrt). Han var Jernkræmmer og rejste heroppe i Jylland for at sælge Høleer, Skærknive, Uldsakse og andre skærende Redskaber. Hvorledes han fik disse tunge Varer transporteret herop er ikke nemt at forstaa, der var jo ingen Jernbaner og bære ret meget saa langt kunde dog ikke lade sig gøre, muligens var der Fragtvogne mellem de større Byer, hvor det kunde sendes med. Omkring 1785 kom han paa en af sine Rejser her til Mors og maa nok have opholdt sig her i længere Tid, thi han blev »Kjerreste« med Pigen Ane, Datter af Gaardmand Søren Jensen i Tæbring. De blev kort efter gift og overtog Gaarden, som laa lidt Vesten for Tæbring Kirke og var paa omtrent 6 Td. Hartkorn. Men Ane Jensdatter havde flere Søskende, saa de kom til at sidde temmelig haardt i det, og da Cort Laursen efter faa Aars Forløb døde af en ondartet Sygdom, kunde Enken ikke klare sig i Gaarden, men saa sig nødsaget til at bytte den bort med et Hus til et Par Køer, lidt Østen for Kirken. (Saavidt mig

bekendt var det Huset, som »den gamle Bundtmager« ejede i mange Aar. (Der er nu nye Bygninger og det ejes i Tiden af kgl. Post). Her boede hun i mange Aar med sine 2 Børn, Inger Kathrine og Jens Cortsen. Datteren blev gift med en Peder Mehlsen og gaar dermed ud af vor Slægts Historie. Sønnen, Jens Cortsen, (min Morfar) født 1797, overtog efter Moderens Død (1819) Huset i Tæbring.

ANDET SLÆGTLED

I Fjallerslev har Gaardene i gamle Dage — ligesom i de fleste andre Byer — ligget i en Klynge eller Rundkreds omkring Gadedammen og Fællejord med Plads til Bystævne m. m. For godt en Snes Aar siden fandtes Byhornet, hvormed Oldermændene kaldte Bymændene sammen til Forhandling om Byens Anliggender, i Odgaard. Den burde være opbevaret og leveret til Museet paa Dueholm. Gaarden »Fruergaard« laa dengang ogsaa i Byens Rundkreds, og endnu staar der en Rest af den gamle

Stuehus fra »Fruergaard«, Fjallerslev, hvor Peder Larsen, Skræppenborg, holdt gudelige Forsamlinger — Set fra Nord

Foto: Mette Søndergaard

Raaling (1928). Her boede omkring 1820 en Mand ved Navn Søren Fruergaard; Navnet paa hans Kone har jeg ikke kunnet faa oplyst. De havde ingen Børn, hvorfor de havde adopteret en lille Pige, (Søren Fruergaards Søsterdatter) som hed Karen Andersdatter, født i Hvidbjerg. 2 Aar gammel kom hun til Fruergaard (1802). Hun og Jens Cortsen i Tæbring var altsaa

jævnaldrende og blev i Ungdomstiden »gode Venner«. Det synes Søren Fruergaard imidlertid ikke om. Plejedatteren skulde jo arve Fruergaard, og Jens Cortsen var en fattig Karl, og det passede efter den Tids Opfattelse ikke sammen. De unge satte imidlertid deres Vilje igennem og giftede sig i 1823. Han var da 26 og hun 23 Aar gammel. De maatte dog ikke faa Gaarden, og hun flyttede derfor til Huset i Tæbring. Her boede de godt et Par Aar og fik 2 Børn, Ane og Søren. Men da Alderen ved den Tid begyndte at tage lidt haardt paa Søren Fruergaard, ønskede han at faa de Unge lidt nærmere til sig og byggede derfor et Hus til dem i Nærheden af Gaarden. De Unge solgte saa Huset i Tæbring og flyttede til det nye Hus i Fjallerslev. Her fik de nok en Datter, Karen Marie. Men kort efter blev Søren Fruergaard Enkemand og overlod saa Gaarden til de Unge 1826.

Jens Cortsen blev ret hurtig en af Sognets mest ansete Mænd, har nok ogsaa været en god Mand, hvad bl. a. kan skønnes af, at Husmændene sagde, at der var ingen, de hellere vilde arbejde for. Efter de Oplysninger, jeg har om ham, maa han have været noget af et Stemningsmenneske, for det meste munter og glad, men kunde ogsaa til Tider være meget alvorlig og streng. Han var Sognefoged i en Del Aar, men saa begyndte han at tage ivrig Del i det kirkelige Røre, som begyndte i disse Aar, og saa kunde Folk ikke bruge ham til Sognefoged længere.

Den religiøse Vækkelse, der i Trediverne og først i Fyrreerne gik over det nordvestlige Jylland, vel ogsaa over andre Dele af Landet, kom fra Thy her til Mors med Provst Sørensen, Peder Kjellerup Algren og Kristen Mikkelsen Kold.

Provst Sørensen var Præst i Sønderhaa og Hørsted, men blev i 1831 kaldet til Sognepræst for Solbjerg og Sundby her paa Mors og blev kort efter udnævnt til Provst. Kold er barnefødt i Thisted og kom efter at have taget Skolelærereksamen fra Snedsted Seminarium til Solbjerg Præstegaard som Lærer for Provst Sørensens Børn. Nogle Aar efter blev Lærerembedet i Øster Jølby ledigt, og Kold søgte da dette, men skønt han var eneste Ansøger og havde baade Provst Sørensens og mange af Beboernes Anbefalinger, blev det dog nægtet. Da der jo ikke var andre Ansøgere, blev han dog indsat som Privatlærer (Vikar) og virkede som saadan i godt et Aars Tid. Aarsagen til, at han ikke fik Embedet, var hans religiøse Opfattelse og særlig det, at han havde begyndt at holde gudelige Forsamlinger.

Algren havde ogsaa Lærereksamen fra Snedsted Seminarium og blev derefter Lærer ved samme, men paa Grund af, at han i Aftentimerne samlede nogle af Eleverne paa sit Værelse til Salmesang og Andagtsøvelser, blev han afskediget, og efter at Kold var flyttet til Øster Jølby, kom han til at overtage hans

Plads i Solbjerg Præstegaard som Lærer for Provst Sørensen's Børn. Hans højeste Ønske var imidlertid at blive Præst, og ved Provst Sørensen's Hjælp kom han senere til at studere og tog ogsaa teologisk Eksamen. Han var en Skomagere Søn her fra Nykøbing og naaede at blive Præst i sin Fødeby.

Disse tre Mænd tog nu fat paa den religiøse Vækkelse her paa Mors, dels ved Samtaler med de enkelte og dels ved at holde gudelige Forsamlinger, først i Solbjerg Præstegaard og siden hos Gaarde og Husmænd omkring i Byerne, hvor de kunde faa Tilladelse, og hvor der var Plads. Deres Forkyndelse var i Begyndelsen stræng og alvorlig (pietistisk). Næsten al verdslig Morskab fordømtes, ikke blot Brændevin, Kortspil og Dans betragtedes som Synd, men ogsaa meget andet, som vi betragter som temmelig uskyldig. Som Eks. kan nævnes, at Kold fik et Par Gaardmænd i Øster Jølby til at drukne deres Tobakspiber. Han var imidlertid selv slem til at snuse, og det blev han vistnok ved med hele sit Liv, saa det maa han jo ikke have betragtet som Synd. Efterhaanden som Aarene gik, blev Forkyndelsen mildere, og ikke saa faa Mennesker blev »vakte« og kom med i Bevægelsen. Af Præster, der tog fornuftigt og velvilligt paa Sagen, kan nævnes Præsten i Galtrup og Balslev i Vejerslev, af Lærerne Ovesen i Outrup, Thomsen i Frøslev og Kjeldgaard i Emb og af Lægfolk, Peder Dal, Kristen, Peder og Poul Søndergaard samt Søren Andersen, Ø. Jølby. Der var naturligvis mange flere, især i N. Herred, derimod kan jeg ikke mindes at have hørt om andre i S. Herred end Sognefoged Jens Cortsen i Fjallerslev.

Efterhaanden blev Bevægelsen kendt ogsaa udenfor Mors, og der kom Forbindelse med de »vakte« fra andre Egne. Der nævnes saaledes Sognefoged Kristen Sørensen fra Haasum i Salling, (han kaldtes almindelig »Kren Pouls«) og der var Ivar Pedersen Viftrup fra Handbjerg, men den betydeligste og mest skattede var Peter Larsen Skræppenborg fra Fyn, som flere Gange kom til Mors for at besøge Meningsfæller og holde Forsamlinger. Han havde som oftest Rejsefæller med sig, vistnok tit de 2 førnævnte Mænd. De kørte til Sillerslevøre, lod Befordringen staa paa Sallingsiden og brugte saa »Apostelens Heste« herind over Øen. Det første Besøg gjaldt Pastor Balslev i Vejerslev, han fulgte dem gerne paa Vej herind over Heden. Det næste Sted var hos Lærer Ovesen i Outrup og det tredie hos Jens Cortsen i Fjallerslev. Peter Larsen kom gerne uanmeldt, men saasnart han var ankommen, sendte Jens Cortsen sine 3 Sønner afsted til Nørre Herred med det glædelige Budskab: Peter Larsen er kommen, kom her over til Møde! Næste Dag rejste Peter Larsen med Rejsefæller til N. Herred for der at besøge Vennerne og holde Møder. Antagelig har Jens Cortsen kørt for

dem og bleven hos dem i disse Dage. Paa Tilbagevejen tog de med ham hjem og holdt der et større Møde.

Naar der menes, at der var mere sundt og friskt i de gude- lige Forsamlinger her paa Mors, end Tilfældet var de fleste andre Steder i Landet, saa var Grunden sikkert den, at Hoved- ordførerne her var oplyste og begavede Mænd og stod i For- bindelse med det bedste, der var oppe i Tiden. Derfor var der ikke den Fare for, at Forkyndelsen skulde komme til at bevæge sig i den ensformige, meget snævre Tankering, som det hos uop- lyste Lægprædikanter ellers saa let vil gøre.

Blandt de hjemlige Talere var Jens Cortsen i Fjallerslev, som holdt flere smaa Forsamlinger i sin egen Gaard. Der kunde vel være en halv Snes Tilhørere. Streng, alvorlig var hans Tale, som dog var i al Enfoldighed afvekslende med Suk og Bøn, men hans Sindsstemning kunde, som før nævnt, veksle mellem glad Frejdighed og mørk Alvor. Han kunde saaledes stille og mildt sige til en Flok Unge, som gik til Dans: Ja, ja, bette Børn, men tænk dog paa eders udødelige Sjæl! Men han kunde ogsaa i en Ordstrid bruge saa skarpe Ord som: »Hvis Du ikke omvender dig, gaar Du lige til Helvede«. Han og førnævnte Ivar Viftrup fra Handbjerg skildres af Pastor Nygaard som de strengeste Pietister af Lægprædikanterne. Den Salmebog, som brugtes ved de gudelige Forsamlinger var Brorsons »rare Klenodie og Svanesang«. Den kirkelige Vækkelse med de gude- lige Forsamlinger mødtes af en vældig Modstand baade fra den kirkelige og verdslige Øvrigheds Side. Skønt der ikke var noget separatistisk eller sekterisk i Bevægelsen, tog Præsterne, særlig Dalhof i Nykøbing, Aaby i Tæbring og Raahauge i Tødsø, ivrigt Del i Forfølgelsen. Da det jo ikke nyttede at klage til deres nærmeste overordnede, Provst Sørensen, da han jo nær- mest var Hovedmanden for Bevægelsen, gik de videre og klagede til Kanselist Justitskollegiet. Herredsfogeden i Nykøbing tog flere Gange op og forstyrrede deres Møder og idømte Hoved- mændene betydelige Bøder. Algren, Ovesen og Jens Cortsen m. fl. blev adskillige Gange stævnet for Retten og maatte be- tale Bøder. Da Algren engang ved en større Forsamling sad ved Bordet og læste en af Luthers Prædikener, kom en Vogn kørende op for Døren med Politimester Rummelhof og Sogne- præst Dalhof. Algren blev ved med at læse, indtil Politimeste- ren i Kongens og Lovens Navn bød ham at holde op og følge med til Nykøbing. Det fortælles, at da Politimesteren gik ud af Døren, slukkede Forsamlingen Lysene og sang følgende Salmevers:

»Far herud urene Aand, hen til dine lige,
jeg har givet Jesus Haand, aldrig ham at svige«.

Og det siges endvidere, at paa Hjemturen løb Hestene løbsk,

og Rummelhof blev, dels deraf og dels af Salmeverset, saa duperet, at han denne Gang lod Algren slippe.

Ogsaa Lægfolk mødte Bevægelsen med Haan og Spot og løgnagtige Beskyldninger. Angrebet herfra aabnedes i »Thisted Avis« af en anonym Indsender, der almindelig antages at være den bekendte Lærer Henriksen i Flade, som senere med Rette er bleven kaldt for Morslands Voltaire; (Voltaire var en fransk satirisk Forfatter, adskillige af hans Skrifter blev brændte eller forbudte). Artiklen lød saaledes: »I en Gaards Baghus her paa Morsø holdtes først i Februar et stort Synode. En halvtosset nygjort Seminarist (det er selvfølgelig Kold, han sigter til) for omkring i Sognet og indbød under mange Ophævelser baade halte og blinde. Disse troede en stor Nadver med mange Dramme ventede dem, og ikke faa mødte. En anden var Ovesen, der hver Dag og Time har Visioner, men har et maadeligt Organ for Deklamation og havde ved denne Lejlighed ej anden Forretning end at øse i nogle Vandkrukker, medens Præsidenten i Synodet (P. Larsen) og en af Opsynsmændene ved en Daarekiste (Algren) aflagde deres første Prøve paa at forvandle Vin til Vand, hvilket lykkedes over al Forventning. Ved Midnat skiltes Forsamlingen ad, men Bønderne gjorde Ed paa ikke oftere at spille en god Nats styrkende Søvn for at luge i disse ny Profeters Brakmark«.

Af andre løgnagtige Beskyldninger kan nævnes, at Jens Cortsen engang manglede Brænde til Bagning, men alligevel satte Brødene ind i den kolde Ovn og satte sig ved Ovnmundingen og bad Vorherre om at bage Brødet. Ligeledes, at da han engang var ude paa Marken at saa, slap Kornet op, og han satte da Sædekurven paa Marken og gik hjem for at bede. Da han kom ud paa Marken igen, var Kurven fyldt — en Nabo havde hældt en Skæppe Korn i —. Saadanne Historier kan man jo tage og føle paa.

Jens Cortsen gjorde ogsaa Rejser udenfor Mors for at besøge Venner og Meningsfæller og for sammen med disse at holde gudelige Forsamlinger. Engang rejste han og 2 Mænd fra Harsyssel endog helt over til Fyn for at besøge Peter Larsen paa hans Gaard »Skræppenborg«. Paa Rejsen gennem Jylland gjorde de et kort Ophold i Skjern og holdt der en Forsamling. Men dette gik ikke saa heldigt, thi Politimesteren kom og arresterede dem, og der maatte de sidde i flere Dage og betale en Pengebøde for at slippe løs.

Ja, saadan gik det i flere Aar, men saa kom der endelig en Tid, hvor de snærende Baand løsnedes, og Forfølgelserne til dels ophørte. Kristian d. ottende blev Konge 1839, og han og Dronningen foretog en Rejse gennem Jylland. Det rygtedes herop til Mors, at de vilde komme til Viborg, og der blev saa valgt 3

Mænd, Algren, Jens Cortsen og en til, hvis Navn ikke kendes. De skulde rejse til Viborg og søge Foretræde hos Kongen. Det lykkedes Algren den første Dag at faa talt med Dronningen, som lovede at hjælpe dem dertil, de skulde bare møde i Venteværelset næste Dag i betimelig Tid. Formodentlig har de ikke haft mere Mod end til Husbehov, men heran vilde og skulde de jo. Da de kom ind i Venteværelset næste Dag, var denne fyldt med fine dekorerede Herrer i Gallauniformer, og de 3 Morsingboere i deres hjemmegjorte Klæder følte sig ikke særlig godt tilpas i dette Selskab. De tænkte: Det vil nok vare længe, inden vi kommer for og blev derfor højlig forundret ved, at de blev de allerførste, der blev kaldt paa. De blev ført ind i en meget smuk Stue, hvor Kongen og Dronningen var ene tilstede. De knælede alle 3, men Kongen bød dem straks at rejse sig og fremføre deres Ærinde. Algren, som var Ordfører, skildrede saa Tilstandene med Forfølgelserne mod dem og bad om Lov til at holde gudelige Forsamlinger. De talte sammen omtrent en halv Time og fik Tilladelsen, rejste glade hjem med den gode Tidende til Venner og Meningsfæller, at nu kunde Øvrigheden ikke mere forbyde dem at holde Møder. Som nævnt var Jens Cortsen flere Gange stævnet for Retten og maatte for sin Deltagelse i Møderne betale ret store Bøder, men han lod sig ikke deraf bøje og vilde ikke love Bod eller Bedring. Han skal i et Retsmøde have udtalt, at han var forvisset om, at saadan Forkyndelse var god og kristelig, og han vilde ikke aflade dermed. I sit Hjem og i al sin Færd var han den strænge Pietist. Spil, Dans saavel som andre Forlystelser, hvorefter med de Unge ogsaa i den Tid morede sig, ansaa han for stor Synd, hvorfor hans Børn var strengelig forbudt at deltage deri.

I Februar 1844 døde min Mormor og i Juli samme Aar min Morfar, Jens Cortsen, 47 Aar gammel, af en meget ondartet Tyfusedepi, og dermed sygnede det kristelige Røre hen i Fjallerslev og nærmeste Omegn. I Nørreherred holdt det sig længere, ja, for nogles vedkommende kan det siges, at det holdt, indtil det blev afløst af den grundtvigske Bevægelse – den glade Kristendom – som den kaldtes.

Men trods Modstand voksede Bevægelsen jo og fik langt større Betydning, end dens første førende Mænd og Kvinder maaske turde have haabet, selv da Kaarene blev blidere. Galtrup Højskole og Ansgarskirken havde temmelig sikkert ikke været, havde de gamle, stærke Kristne bøjet af for Modstanden.

Fruergaard blev nu solgt ved Auktion og kom paa fremmede Hænder, og Børnene var saa aldeles hjemløse. Nogle af de ældste giftede sig kort efter, de mellemste kom ud at tjene, og et Par af de yngste sat i Pleje hos Familien.

Det tør vist godt siges, at den Opdragelse Børnene fik i det

strenge pietistiske Hjem nu viste sig, i hvor velmenende den end havde været, dog at have været meget uheldig. De havde jo været kørt i meget stramme Tøjler, havde været næsten bundet til Hjemmet og kendte derfor altfor lidt til Verden og de Mennesker, de nu skulde leve imellem. De var som indestængte Fugle, der nu pludselig slap løs, men ikke forstod at bruge denne Frihed paa rette Maade. Det gælder særlig for Sønnenes Vedkommende, at de i Ungdomstiden tog Del i alt muligt, at Friheden for dem tit udartede sig til Vildskab og Udskejelser i flere Retninger, og det saa en Tid ud til, at alt det gode, de havde hørt i Hjemmet, var glemt. Men det viste sig alligevel op i Manddomsaarene, at Minderne fra Hjemmet og fra Faderen ikke var døde, thi saa snart der var noget aandeligt Røre her paa Egnen, var de paa Færde for at gøre sig bekendt dermed.

Jens Cortsen og Hustru, Karen Andersdatter, døde som nævnt i 1844 og blev begravet paa Outrup Kirkegaard. Deres Gravsteder findes ikke mere, men efter hvad jeg mindes fortalt af min Moder og hendes Søkende, smuldrer deres Ben under Grønsværet lidt Sydøst for Kirken.

TREDIE SLÆGTLED

JENS CORTSENS OG KAREN ANDERSDATTERS BØRN

1: Ane Jensdatter, født i Tæbring 1824, blev gift med Mikkel Mark fra Vester Jølby og kom til at bo i »Æ Hørms Gaard« i Fjallerslev (8 Td. Hartkorn). (Hvorfra Navnet »Æ Hørms Gaard« stammer, har jeg ikke kunnet faa oplyst. Navnet er nu omtrent uddød). Gaarden kostede dengang (1847) 400 Spesier=1600 Kr., og omtrent saa mange Penge havde de Unge, saa de kom ikke til at skylde stort derpaa. De beboede Gaarden i godt 30 Aar, kom ikke til at skylde noget og fik heller ikke noget fra, men da de omkring 1880 afstod den til deres Børn, var den over 40,000 Kr. værd, saaledes var altsaa Landejendomme steget i Værdi i den Tid. De havde 4 Børn, 2 Sønner og 2 Døtre. Den ene Datter, Maren, døde i 18 Aars Alderen ved et Ulykkestilfælde. Hun kørte med et Par Heste for »æ Mog'vu'en«, og disse løb løbsk, og hun slyngedes af Vognen og blev forslaaet saa alvorlig, at hun døde samme Dag.

Den anden Datter, Karen Marie, blev gift med Snedker Kr. Steffensen og kom til at bo i »Strædet« i Outrup. Siden flyttede de til Nykøbing Landsogn.

De 2 Sønner, Jens og Kresten Mark, delte Gaarden, og der blev saa bygget en ny Gaard lidt Vesten for den gamle samt

et Aftægts hus til Forældrene. Hvad disse Bygninger kostede at opføre + 10,000 Kr. i Arv til deres Søster var al den Gæld, de fik at begynde med. De var begge skikkelige og grundhæderlige Mennesker, men maa vel nok have haft for lidt Forstaaelse af Landbrug, thi det gik rask tilbage for dem begge, og efter faa Aars Forløb maatte de afhænde Gaardene, som saaledes kom paa fremmede Hænder. Mikkell Mark døde faa Aar efter at have afstaaet Gaarden. Ane Jensdatter levede mange Aar derefter, men blev aldeles blind (blind Møster). Hun boede paa sine gamle Dage hos Datteren Karen Marie. Ane var jo den ældste af Jens Cortsens Børn og var nok ogsaa den, som bedst bevarede Mindet om det religiøse Liv fra sit Barndomshjem. Da den grundtvigske Bevægelse kom frem, blev hendes Hjem et Samlingssted for de Mennesker, der sluttede sig dertil.

2: Søren Jensen Fruergaard, født i Tæbring 1825, var selvfølgelig opkaldt efter Moderens Plejefar. Han levede et rask Ungkarleliv og var med i Krigsaarene 1848—50. Hjemkommen derfra giftede han sig, hvor hans Kone var fra kendes ikke, og kom til at bo i et Hus paa Vejerslev Mark. Siden flyttede de til Skyum i Thy, hvor de beboede en lille Ejendom til deres Død. Søren Fruergaard havde læst meget og var derved kommen i Besiddelse af en Del Kundskaber, og da han ogsaa besad en vis Veltalenhed, havde han temmelig let ved at gøre sig gældende. Han var noget bevandret i Religion og anvendte tit i en Samtale en Del Skriftsteder, var livlig og underholdende, saa der var Feststemning, vel særlig hos vi større Børn, naar han om Julen kom paa Besøg i vort Hjem. Der var 3 Børn, en Søn døde som ung, den ældste Datter, Karen, blev gift med Murer Niels Holm. Den yngste Datter, Kirsten, forblev ugift.

3: Karen Marie, født i Fjallerslev 1826, blev gift med Enkemand Anders Bækhøj, som var Ejer af Foldagergaard i Outrup (6 Td. Hartkorn). Han skal have været en livlig Selskabsmand, det gik nok sommetider over Stregen, men ved Siden af dog en betydelig og driftig Mand. Han byggede Gaarden op og særlig »Raalingen«, som staar endnu, er efter den Tids Forhold stor og solid. Han døde efter en halv Snes Aars Forløb, og Karen Marie giftede sig igen med Ungkarl Anders Nielsen Blaabjerg fra Tæbring. I begge Ægteskaber var der en halv Snes Børn, 2 af dem, Anders Kristian og Sine, fik hver et Stykke af Marken at bygge paa, og den yngste Datter, Ane, gift med en Søn af Jens Kr. Søndergaard, fik Fødegarden. De fik 2 Børn, Dorthea og Anders. Ane blev syg og døde efter nogle Aars Forløb. Hendes Mand, Kristian Søndergaard, giftede sig anden Gang, men døde efter 10 Aars Forløb. Gaarden gik saa paa fremmede Hænder.

4: Cort Jensen, født i Fruergaard 1828, var ogsaa med i Tre-

aarskrigen, dog vistnok kun i de 2 sidste Aar. Et Brev, han har skrevet til sin Søster, er opbevaret endnu, hvori han fortæller om Krigens Strabasser; det var før Konvolutternes Tid, Brevene blev den Gang lagt saaledes sammen, at der blev Plads til Adresse. Hjemkommen fra Krigen giftede han sig med Pigen, Maren Kristine, fra Damsgaards Mølle. De boede først i en lille Ejendom paa Frøslevgaards Vang, siden flyttede de til en lidt større Ejendom i Fredsø. De havde 8 Børn, men de 7 døde i Barnealderen, den ottende, Sønnen Niels, blev gift med en Datter af Jens Bjerregaard i Sindbjerg og overtog Ejendommen i Fredsø, flyttede siden til en Gaard paa Agerø og bor nu i Redsted.

Cort Jensen var ualmindelig godt oplyst, fulgte godt med, og var i god Forstaaelse med, hvad der var fremme i Tiden, baade i folkelig og kristelig Retning. Han var ikke af de Dusinmennesker, der lader 5 være lige og lever tankeløst paa det overleverede, men han tænkte alvorligt over Tilværelsen, og det var nok dette, der bevirkede, at han en kort Tid var lige ved at slutte sig til Mormonernes Lære.

Mormonernes Udsendinge gennemstrejfede i Halvtredserne hele Landet og kom ogsaa her til Mors, og Cort blev saa stærkt paavirket af dem, at han ikke kunde forstaa rettere, end at det var den rette Vej for at indgaa til Guds Herlighed. Han var allerede indskrevet og skulde med til »Aalborg Konference«, men lige før de skulde rejse, kom der Forhindringer. De havde dengang 2 Børn, der begge blev meget syge af Skarlagensfeber, og den ene døde efter 2 Dages Forløb, saa Cort kunde ikke komme med til Aalborg. Det tør nok siges med fuld Bestemthed, at det var den Ligtale, som ved denne Lejlighed blev holdt paa Lødderup Kirkegaard, der hjalp ham og flere af Familien til en sundere og bedre Forstaaelse af Guds Kærlighed til Mennesker. Det var føromtalt Pastor Algren, der da var Kapellan i Nykøbing, der forrettede Jordpaakastelsen og holdt en saa hjertegribende Tale, at Taarerne løb over hans Kinder og ned paa Præstekjolen. Han talte om hans gamle Ven, Jens Cortsen, og det gjorde ham saa hjertelig ondt, om nogle af hans Børn skulde blive forført af Mormonernes falske Lære. Hos Cort vedblev der dog at hænge noget ved af denne Lære. Jeg mindes godt, naar nogen angreb den, var han straks tilrede med et Forsvar, men efterhaanden som Grundtvigs Syn paa Kristendom og Folkeliv blev kendt, sluttede han sig helt og fuldt dertil. Af Mænd, som han i denne Retning særlig blev paavirket af, kan nævnes: Lærer Thorsen, Fredsø, samt Præsterne Jakobsen og Vilhelm Hansen, Nykøbing.

Cort kom lidt i mit Hjem, og han var altid velkommen, thi han bragte altid lidt Solskin og Glæde med sig. Han var i Besiddelse af en udmærket Evne til at kunne se og finde det mor-

somme og komiske ved Tingene, saa Humøret steg altid nogle Grader ved Samtale med ham. Han fulgte som nævnt godt med i, hvad der kom frem, baade i Haandens og Aandens Verden, og hans sunde og klare, ogsaa tit kritiske, Opfattelse tjente til at retlede og udvikle Sansen for mangt og meget, særlig for en Del af vi Unge. Han fulgte godt med i, hvad der fremkom i Dagspressen og Litteraturen, holdt i mange Aar »Tidende for Folkeoplysningens Fremme« og fortalte og forklarede tit for os, hvad der heraf særlig interesserede ham. Ogsaa havde han stor Sans for Naturens Storhed og Skønhed, for Poesien heri, og hjalp derved ogsaa os andre til at faa Øjne og Øren opladt derfor. Han var i mange Aar meget gigtvag, velsagtens Efterveer fra Krigsaarene, særlig hans Hænder og Arme var saa medtagne, at han havde ondt ved at bruge dem. Han døde 1891.

Det har sikkert stor Betydning hvilke Mennesker, vi kommer til at omgaaes og leve sammen med, fordi vi i høj Grad, maaske mere end vi egentlig tænker, kommer til at paavirke hinanden. Skønt Morbroder Cort kom til at leve sit Liv under smaa og jævne Forhold, har han dog sikkert haft Indflydelse paa mange, og hvem ved, om ikke et saadant Liv har haft lige saa stor Betydning som mange af dem, der i det offentlige Liv kommer frem i første Række.

Hans Kone var en lille, rask og rørig Kvinde, som særlig forstod at holde Hjemmet net og hyggeligt samt særlig i den sidste Tid at pleje og hygge om sin svage Mand. Hun døde et halvt Aar efter.

5: Laurits Jensen, født i Fruergaard 1831. Indtil sit sejtende Aar gik han under Navnet »Fruergaards Laust«, men saa var der nogle, der fandt paa at kalde ham »Laust Cortsen«, og det blev saa hans Kendingsnavn hele Livet igennem. Efter et temmelig rask Ungkarleliv giftede han sig i 1854 med Pigen Mette Kusk, som vistnok da tjente i Tæbring, men ellers stammer fra Familien Kusk i V. Jølby. De kom først til at bo i Tæbring, og her fik han Besøg af de samme Mormonudsendinge, der havde faaet saa stor Indflydelse paa hans Broder Cort. De søgte naturligvis ogsaa at indvirke paa Laust, men særlig ved Hjælp og Støtte af Lærer Sørensen, Tæbring, slap han nok saa let over Krisen.

Siden flyttede de til Fredsø til en lille Ejendom, men kort efter døde Konen, 1864, og han giftede sig derefter med en Søster til Gaardejer Hans Nielsen, Fredsø. Han døde 8. Februar 1902, og en Datter og Svigersøn overtog Jorden og byggede derpaa et nyt Hus. Enken beholdt Beboelseslejligheden i det gamle Hus, hvor hun lever endnu (1926). Hun er endnu rask og rørig, skønt hun er 90 Aar.

Der var i første Ægteskab 3 Børn, 2 Sønner og en Datter,

hun var lidt sygelig i sin Opvækst og døde ugift. Den ældste Søn, Jens Mathias Lausen, blev gift med Inger Riis, Datter af Kr. Riis, Frøslevvang, og begyndte i Outrup med Træhandel. Efter nogle Aars Forløb byttede han Ejendom med min Moder, hun kom altsaa til Outrup og han til Huset paa Frøslevvang, og snart viste det sig, at her var han paa sin rette Plads. Ejendommen blev efter faa Aars Forløb til et Mønsterhusmandsbrug, og ved siden af anlagde han ved sin Broders Hjælp og Vejsledning et lille Gartneri, som siden under en Søns Ledelse er vokset op til en betydelig Virksomhed. Jens Mathias blev ret hurtig en anset og agtet Mand, blev Medlem af Sogneraad og kom i Ledelsen for Husmandsbevægelsen og fik som saadan stor Betydning for sine Standsfæller. Han var en støt og retliniet Natur, som ikke afveg fra hvad han fandt ret og billigt. Man vidste altid, hvor man havde ham, og da han tillige var i Besiddelse af et lyst Livssyn, var det baade fornøjeligt og lærerigt at være sammen med ham. Men denne stærke, livsglade Mand blev i sine bedste Manddomsaaar angrebet af en snigende Brystsygdom (Tuberkulose) og maatte efter faa Aars Forløb bukke under herfor.

Den anden Søn, Mads Lausen, lærte i sin Ungdom Gartneriet og for at uddanne sig yderligere, arbejdede han paa flere større Gartnerier, ogsaa i Udlandet. Jeg husker, at han engang fortalte, at da han og en Kammerat kom til London og fandt godtnok den Forretning, hvor de havde Løfte om Arbejde, var Manden uheldigvis ikke hjemme, og da de ikke kunde mere af Sproget end de to Ord »All right«, gentog de disse Ord uaf-ladeligt, men Konen var lige ved at tro, at det var et Par gale Mennesker og vilde afvise dem, saa det kunde nær have gaaet galt. Han har nu i mange Aar været Indehaver af det store Gartneri »Højvang« ved Assens paa Fyn.

I Laust Courtsens andet Ægteskab blev der mange Børn, saa baade han og Konen maatte arbejde strængt for Tilværelsen, og det var i økonomisk Henseende fattigt og smaat i Hjemmet. Han forstod vist ikke at faa ret stort Udbytte af sit Husmandsbrug, hvorfor det væsentligste til Familiens Ophold maatte tjenes udenfor. Han arbejdede i flere Aar i mine Forældres Kridtgrav og fik da Kosten hos os. Naar han efter endt Dagværk kom fra Kridtgraven, satte vi Unge stor Pris paa at faa ham med til Leg og Morskab, og han var ikke vanskelig at overtale dertil. Det var ligesom han i vor Leg kunde trampe Følelsen af Fattigdom og anden Modgang tilbage og lade sig rive med til Glæde og uskyldig Morskab. Han var i Besiddelse af en sund og klar Forstand og var særlig i sine yngre Dage fuld af Liv og godt Humør. I det hele søgte han altid under alle Forhold at afvinde Livets lyse Sider.

6: Mette Kirstine Jensen, født i Fruergaard i Fjallerslev den 2. November 1833. Hun var i sin Opvækst noget sygelig og kom derfor efter at have tjent i nogle Aar i Huset hos sin Broder, Cort, som da boede paa Frøslevgaards Vang, og herfra blev hun gift med daværende Enkemand Jørgen Jensen Søndergaard, som da boede i Boelsstedet i Frøslev. Som før nævnt flyttede de til Søndergaard i Andrup 1857 og derfra til Frøslevgaards Vang 1866 og til den mindre Ejendom ved Lødderup Skæl 1876. Efter Faders Død 1879 solgte Moder omtrent Halvdelen af Jorden til Rebslager Niels Andersen, og ved Hjælp af den yngste Søn drev hun selv Resten af Ejendommen til 1. Oktober 1888, da hun saa byttede Ejendom med J. M. Lausen i Outrup og levede her af en lille Træsko og Træhandel i ca. 20 Aar. I 1906 blev hun angrebet af Nyresygdom og efter en herværende Læges Raad blev hun flyttet til Aarhus for at blive behandlet af en Specialist. Hun henlaa her et Par Maaneder, og skønt Stillingen nok omtrent var haabløs, besluttede Doktor Nordentoft sig dog til at foretage en Operation, hvorved den ene Nyre blev fjernet. Det saa en kort Tid derefter ud til, at der var Mulighed for, at hun kunde komme sig, men saa blev hun pludselig meget syg og døde den 9. November 1906. Hun ligger begravet paa Outrup Kirkegaard.

7: Jens Cortsens yngste Datter, Sidsel, er ligeledes født i Fruergaard 1835. Ved Forældrenes Død var hun kun 9 Aar gammel og blev derfor opfødt hos sin ældste Søster, der var gift med Mikkil Mark og boede i Fjallerslev. Siden tjente hun flere Steder og blev som ældre Pige kendt med en af Datidens omvandrende Kræmmere, Kresten Bak, fra Sundby (Thy). De boede først i en lille Gaard i Ø. Hvidbjerg, men flyttede efter nogle Aars Forløb til Dueholm Mark og siden til Nykøbing.

Kresten Bak havde Handelstalent og var derfor ikke nogen særlig Hjemmets Mand. Det var hans Lyst at rejse omkring paa Øen og handle med Beboerne. Da han blev gift, smed han Kræmmerposen og gav sig til at handle med Uld, Gæs og Markfrø, og senere da han flyttede til Nykøbing, startede han en Marskandiserforretning. Han var en livlig Selskabsmand, som paa en egen morsom Maade kunde fortælle om pudsige Oplevelser, særlig fra den Tid, da han var omvandrende Kræmmer. Men der var ogsaa Alvor i Manden, og særlig i hans sidste Tid vilde han gerne være med, hvor der var noget godt at høre. Men i den Retning var det nok særlig hans Kone, han gennem de mange Aars Samliv var paavirket af. Hun var en temmelig oplyst Kvinde, som fulgte godt med og havde god Forstaaelse af hvad skønt og godt, der var fremme i Tiden. Kresten Bak sagde om hende: »Æ haar æn gue kreestelig Kuen, men æ Kaffekand er aller kold«. Kresten Bak døde 1906, og hun

afhændede saa Marskandiserforretningen og flyttede til Nørre-
gade, hvor hun drev lidt Forretning med Skolesager. De sidste
Par Aar havde hun Ophold paa De gamles Hjem. Hun døde
1912. Kresten Bak og Sidsel havde mange Børn, men de fleste
døde som smaa. En Søn, der var en anset Bygmester i Vejle,
døde i 1950.

Bemærkninger: Det er, synes jeg, det særegne ved dette
Slægtled — altsaa Jens Cortsens Børn — at de var nogle mærke-
lige sammensatte Naturer, som vanskelig kan betegnes med en
enkelt af de 4 Grupper (Temperamenter), man plejer at dele
Menneskenaturer i. Efter et noget uroligt Ungdomsliv tager de
sig i Manddomstiden noget sammen, og det mærkes, at det reli-
giøse Hjem, hvorfra de er udgaaet, alligevel har Tag i dem.

Hen i Tiden er de stærkt interesserede i de nye Tanker og
Spørgsmaal, der da kommer frem, men det er ligesom, dette op-
tager dem saa stærkt, at Hjemmet og Virksomheden dér bliver
noget underordnet og derfor kommer til at lide for meget der-
under. Det var ligesom, at i Hjemmet kunde de ikke rigtig faa
fat. En anden væsentlig Grund hertil var nok den, at der var
noget mageligt over hele dette Slægtled; der manglede Energi
og Vilje, dog ikke i lige høj Grad hos dem alle.

FJERDE SLÆGTLED

Jørgen Jensen Søndergaard og Hustru Mette Kirstine Jensdatters
Børn med Efternavn Jørgensen Søndergaard

I: Jens Kristian, født i Frøslev d. 17. September 1855, kom
efter sin Konfirmation i Snedker- og Malerlære, derefter i Vin-
teren 1874—75 Elev paa Galtrup Højskole. I 1876—77 Soldat i
København ved Artilleriet, hjemkommet derfra gift med Anna
Johanne Dahlgaard, født i Tøving den 5. August 1853, Datter
af Husmand Mikkel Dahlgaard og Hustru Ane Elisabeth, der
sidst boede i Fredsø. Kristian og Hanne købte efter deres Gifte-
maal et jordløst Hus paa Skellet mellem Vejerslev og Ljørslev,
hvor de ernærede sig ved Høkerhandel og Malerarbejde. I 1884
flyttede de til et Hus i Outrup, hvortil hørte 5 Td. Land og
fortsatte der Høkerhandel. I 1886 flyttede de til Strædet i Outrup
og drev der Købmandshandel til 1892, da Boet maatte opgives
til Skifteretten som konkurs. Derefter flyttede de til et Hus Øst
for Outrup Kirke, hvortil hørte 4 Td. Land.

Denne lille Ejendom drev de op til et Mønsterbrug og blev
i 1897 tilkendt Morsø Landboforenings 1. Præmie med Diplom.

I Vinteren 1900 deltog Kristian i et 14 Dages Landbrugs-
kursus paa Klank Højskole. Dette Kursus og Opholdet paa
Galtrup Højskole, og at han som Købmand havde lidt Kend-

skab til Regnskab, førte til, at han kunde holde Landbrugsaftensskole med Regnskab som Hovedfag. Den første blev holdt i Sindbjerg og derefter i de fleste Byer her paa Mors, men ogsaa en Del i Thy og flere Steder i det øvrige Jylland. Da Kristian mente, han selv havde for lidt at byde paa, allierede han sig med P. Stenbæk, Lødderup, der talte om Gødningslære m. m.

Hanne og Kr. Søndergaard

og med Lars Vad, Tøving, der talte om Hønseri, Havebrug m. m. I »Husmandsstandens Kaar og det mindre Landbrugs Udvikling gennem 50 Aar, 1860—1910,« forfattet af Kr. Søndergaard og P. Stenbæk med Tegninger af J. Hovmøller, er der udførlig berettet om disse Aftenskoler og om Regnskabsbogens Tilblivelse samt om Kristians Indsats for Forbedring af Husmandens Kaar, hvilket her har mest Interesse i en Historiebog om Slægten Søndergaard, derfor skal det dog ikke undervurderes, at der var flere, der udførte et lige saa stort Arbejde i samme Retning.

Det kan vist godt siges, at Kristian og Hanne havde deres skønneste og bedste Tid i dette Hjem, baade for dem selv og deres Børn, ogsaa med Hensyn til Økonomien, men her maa vi anerkende Hannes Indsats. Hun drog sin Del af Læsset, idet hun gik ud som Kogekone og maatte som saadan arbejde hele Dage og halve Nætter. Hun var af den Slags, der kunde arbejde for to, saa Symaskinen var alligevel i rask Gang fra Morgenstunden. Som ung havde hun lært Syning. Naar Kristian var ude i Uger i Træk, maatte hun jo sammen med Børnene passe Hjemmet og Bedriften.

I 1901 købte de 3 Td. Land fra Højgaard i Outrup og opnaaede at faa Statslaan paa hele Ejendommen. Senere købte de yderligere 4 Td. Land fra samme Gaard. I Aarene 1902—1910 var Kristian Formand for Morsø Landboforenings Husmands-

udvalg og i samme Tidsrum Fører for de Hold rejsende Husmænd, som da besøgte Mors og Thy. Fra 1916—1928 Medlem af Amtskommissionen for Oprettelse af Husmandsbrug.

Disse Tillidshverv hørte med til hans skønneste Beskæftigelse, men det medførte, at han var endnu mere fra Hjemmet. Han maa dog ogsaa have været noget i Hjemmet og brugt en Del af sin Tid til aandeligt Arbejde, da han i den Tid skrev flere tankevækkende Indlæg til Morsø Folkeblad om »Arbejds-glæde«, »Lægmandsbetragtninger« og ligeledes 1. Del af denne Slægtsbog. Da Tillidshvervene ophørte, skrev han »De gamle Redskaber og deres Brug« og optegnede en Del Mundheld.

Kristian og Hanne levede det meste af deres Liv under smaa Kaar, og dog kan det med Føje siges, at de levede et rigt Liv.

Kristian døde den 25. Februar 1939, 83 Aar gammel. Hanne døde den 15. Maj 1941, 87 Aar gammel.

Ved deres Guldbryllup fandtes i Morsø Folkeblad følgende Artikel skrevet af Jens Houmøller »Skoubogaard«:

Onsdag d. 2. November passerer Kristian Søndergaard og Hustru i Outrup en af de sjældne Mærkepæle i Ægtefællers Liv, idet det paa denne Dag er 50 Aar siden, de blev viede i Lødderup Kirke.

Kr. Søndergaard og Hanne er jo saa langt fremme paa deres Livsbane, at det falder naturligere og meget lettere for dem at se tilbage paa den hensevundne Tid end fremad paa de Dage, der kommer.

Kr. Søndergaard er født i den nu nedlagte Gaard »Søndergaard« i Andrup, og Hanne har sit første Hjemsted i Fredsø. Kristian lærte noget i Retning af Malerhaandværk, og Hanne blev Sypige. Efter deres Giftermaal prøvede de flere Ting og kom endelig for omtrent 35 Aar siden til deres nuværende Hjem i Outrup, og dette Tidspunkt kan vist betragtes som et Vendepunkt i deres Tilværelse i Retning af Fasthed og maalbevidts Stræben.

Den medfødte Forbindelse med Fædrenes Jord og deres Idræt viste sig nu i de følgende Aar at sidde Søndergaard dybt i Blodet, idet han i Løbet af forholdsvis kort Tid udviklede sig selv og Driften af den lille Lød, han da havde, saaledes at det blev et Lærested for andre, og da Stedet saa ved Indkøb op-

Fra Guldbryllupsfesten:

Kristian og Hanne, Johanne og Peder Larsen Søndergaard, Mette Sørensen (født Søndergaard)

naaede at blive Statshusmandslod, bedredes de økonomiske Kaar. Børneflokket voksede til, skikkede sig godt, hvad den alle Dage har gjort, og efterhaanden kom de større ud og lærte at sørge for sig selv. To af Sønerne lever nu i det fjerne Vesten, 2 Sønner og 2 Døtre lever i Forældrenes Nærhed i gode, agtede Stillinger herhjemme.

Nu skulde vi heller ikke glemme Hanne, thi hun har trukket sin Part af Læset og har været en flittig og dygtig Arbejder fra Gry til Kvæld. Syv professionen kom hende godt til Nytte i Ægteskabet, thi derved kunde hun holde Stumperne sammen om Familien og endda ved Lejlighed tjene lidt ved arbejde for andre. Saa skete der ogsaa dette, at Hanne, hvor der blev holdt Gilder, blev tilkaldt for at være behjælpelig, først vel ved det mere almindelige Arbejde, og dette udviklede sig saa til, at hun efterhaanden blev den førende og ledende ved en saadan Lejlighed, hun blev nemlig med Tiden en meget dygtig og anerkendt Kogekone. Vi vidste alle, at Hannes Mad var i Orden, og Konerne vidste tillige, at den var forholdsvis billig, thi det hun havde nemmet hjemme, glemte hun heller ikke ude, nemlig en god, fornuftig og økonomisk Husførelse.

Jævnside med Søndergaards lykkelige Selvhævdelse og Arbejde for egen Arne kom i Aarenes Løb dette, at Opmærksomheden udefra blev henledt paa ham og hans Arbejde, saaledes at han kom til at indtage en af de førende Stillinger inden for Husmandsbewægelsen her paa Øen, og endelig, at han som Leder af korte Landbrugskursus ogsaa efterhaanden blev taget stærkt i Brug over hele Jylland for atter at slutte herhjemme, hvor vi fremdeles havde Brug for hans Arbejde med at belære og hjælpe sine Kaldsfæller.

Altid paahørte vi hans Foredrag med Interesse og Udbytte, var han end ikke den fødte Faler, saa havde han det, der betydede mere, at vi ubetinget kunde stole paa, at det han fremførte var ærligt og tilforladeligt fra hans Side, erhvervet ved grundig Studium og Overvejelse af andres og ved egne Erfaringer i egen Bedrift.

Naar en Gang, om det sker, at de, der har gjort et Stykke Arbejde for Husmandsbewægelsen og Landbrugets Udvikling her paa Øen, skal stilles op i Rækkefølge, kan jeg ikke sige, hvor Søndergaards Plads bliver, men saa meget tror jeg sikkert, Venstrefløjmand bliver han ikke, snarere det modsatte.

Nu glider Dagen for det aldrende Ægtepar, for Hannes Vedkommende ved Husholdningen og med ved Lejlighed at række en hjælpende Haand hos de nærboende Børn. Kristian sysler, sin gamle Vane tro, en Del med skriftligt Arbejde, og saa har han sin nu snart mangeaarige Bestilling som Medlem af Amtskommissionen for Statshusmandsbrug i Thisted Amt, en Gerning, han fremdeles omfatter med Dygtighed og megen Interesse.

Efter Kristians Begravelse holdtes en Mindesammenkomst i Outrup Forsamlingshus, hvor flere benyttede Lejligheden til at bringe Kristian en Tak, de følte, de skyldte ham:

Sønnen, *Andreas Søndergaard*, indledede Sammenkomsten med en Tak fra sin Mor, Hanne Søndergaard, for Deltagelsen og udtalte: Vi vil føle et Savn; Far kom altid til os med Smil, Godhed og Forstaaelse. Det var lige-

som der blev Solskin, naar han kom, men Savnet og Minderne vil for os blive et herligt Kildespring.

Lærer *Cl. Knudsen*, Karby: Kr. Søndergaard vil blive mindet langt ud over Morsø's Grænser for den store Indsats, han har gjort for Husmandsbevægelsen.

Pastor *Sv. Krøigaard*: I Formiddag talte jeg med en Kone et Sted, hvor Provst Garnæs-Hansen havde været inde, og dér havde Garnæs-Hansen sagt, at i Tæbring og Outrup var man god til at opdrage Præster! Naar man tænker paa den Sandhed, som ligger heri, saa tænker jeg ogsaa paa de Folk, som var med til at opdrage os, og en af de bedste Opdragere var utvivlsomt Kr. Søndergaard. Er der noget, der kan opdrage en Præst, saa er det Bevidstheden om, at der nede i Kirken sidder en Mand, der hører — ikke med den kritiske Indstilling, der vil trække nedad, men med aabne og dog kritiske Øren hører, saa han virkelig tænker paa det, han hører.

Tanken om Døden var ikke noget nyt for Kr. Søndergaard. Derfor var han rejsefærdig; det var ikke paa den Maade, at han sad og ventede, men saaledes, at han levede med, levede Livet. Og det er maaske det bedste, der kan siges om Kr. Søndergaard, at han ikke blev et Menneske, der var færdigt. Han var et levende Menneske. Og som dette levende Menneske og som den gode Opdrager vil vi tænke med Glæde paa ham.

Redaktør *Laust Nielsen*: Kr. Søndergaard var en Lysbringer. Han var selv en lysende Skikkelse, og det faldt naturligt, at han fik Lov at bringe Lys ogsaa til andre. Det var særlig Husmandsbevægelsen, Kr. Søndergaard samlede sig om, og han var en af dem, hvorom Skjoldborg synger »Du vinder dig Ager hver Arbejdets Stund og lægger din Vinding til Landet —« Selv fik Kr. Søndergaard ikke meget jordisk Gods ud af det, men han blev alligevel en rig Mand; der blev Indhold i hans Liv, han fik at se, at det groede omkring ham, hvor han havde været med!

Jens Houmøller, Outrup, fremdrog nogle personlige Minder om Forholdet mellem hans og Kr. Søndergaards Hjem. Kr. Søndergaard begyndte smaat, men det varede ikke længe, før min Far sagde: »Det har Kr. Søndergaard sagt«, og »Det har vi snakket om«; og naar vi besøgte Kr. Søndergaard, var det altid en Oplevelse at gaa med ham ud for at se paa nogle smaa Forsøg, han havde i Gang.

Børn med Efternavn Søndergaard

1: Johannes, født i Vejerslev den 7. December 1878, gift med Mette Marie Lillelund, Fredsø, født den 30. Oktober 1875.

De boede i et Boelssted i Vejerslev, bor nu i et Hus ved Dr. Jahns Vej i Vils.

De har det meste af Tiden været lidt hjemsøgt af Sygdom, men har dog trolig hjulpet hinanden, og man har det Indtryk, at de passer godt sammen, saa det er for dem som med saa mange andre, der har levet sammen i over 50 Aar, at den ene kan ikke undvære den anden.

2: Valdemar, født i Vejerslev den 30. Oktober 1881. Efter sin Konfirmation var han i Smedelære hos Onkel Peder i Vils. I 1900 rejste han til Amerika, arbejdede i Smedien her hos Onkel Peter en Tid, fik derefter Arbejde ved Jernbanen og blev efter en Tids Forløb Lokomotivfører, en Stilling han havde til omkring 1920, hvor han paa Grund af Helbredet maatte opgive den. Han blev gift med Maud Graham fra Gettysbury, Syd Dakota, den 1. December 1909. Hun døde i Dalhari, Texas, den 17. Februar 1919. De havde ingen Børn. Den 30. Juni 1936 blev han gift anden Gang med Ethel Zimmerman fra Chikago. De boede i Chikago, hvor hans Kone var Lærerinde til 1945. Siden den Tid har de boet i Gettysbury, Syd Dakota, hvor han har Jord. Før Tiden er han Borgmester i Byen der. De har ingen Børn.

3: Niels Mygdam, født i Outrup den 17. December 1883, tjente som Dreng og Karl og var paa Galtrup Folkehøjskole i Vinteren 1903—04. Rejste til Amerika i Foraaret 1906. Her arbejdede jeg med forskellige Ting til 1910. I Juni Maaned dette Aar giftede jeg mig med en amerikansk Pige, nemlig Lena Myrtel Wilson, født den 9. November 1888. Kort Tid efter begyndte jeg en Forretning for mig selv. Først solgte jeg Vindmotorer til at pumpe Vand op til Kreaturerne, men udvidede dog snart Forretningen til Bilforretning, som begyndte at komme frem paa den Tid. Det gik ret godt for mig, og det blev min Livsgjerning. Jeg havde 2 saadanne Forretninger, solgte den i Herrington, som var den største, i 1945, den her i Ramona solgte jeg i 1947. Siden den Tid har jeg ikke udført ret meget Arbejde. Vi havde 9 Dreng, men 4 af dem døde kort Tid efter de var født.

Jeg vil saa her fortælle om de andre 5, idet jeg begynder med

A: Norman Kristian, opkaldt efter min Far. Han var født den 21. Maj 1912. Han var sammen med mig i Forretningen i nogle Aar, men blev træt af det og er nu Lokomotivfører. I 1935 blev han gift med Lorene McKibben, som var født den 3. Februar 1910. De har ingen Børn. De bor i Herrington, Kansas.

B: James Gaylord blev født den 3. December 1915. Han er Elektrice Linman. Han blev gift i 1937 med Ethel Gaume, født den 28. September 1911. De bor i Topeka, Kansas, og har 2 Børn, en Dreng og 1 Pige.

C: Walter Wilson blev født den 29. Februar 1920. Han var med i den 2. Verdenskrig i 4 Aar i Stillehavsluft hæren. Han studerede ved Kansas State College, hvorfra han tog Eksamen i Februar 1951 som Industrial Ingeniør. Han er ikke gift.

D: Alfred Jørgensen, opkaldt efter vor Onkel Peter her i Amerika, blev født den 6. November 1922. Han var Marinesoldat i 2 Aar under den 2. Verdenskrig. Han er nu Bilmekanik

niker. I 1942 blev han gift med Darlene Frances Helback, født den 11. Juni 1923 her i Ramona, Kansas. De har 2 Pigebørn.

E: Duane Ellis blev født den 11. Januar 1928, var i Marinen i 2 Aar, studerede ved Collège i 2 Aar. Nu sælger han Tøj for et Tøjkompagni. Han blev gift den 8. Oktober 1950 med Dorethy Brockmeier, født den 18. Juli 1929 i Herrington, Kansas, hvor de nu bor.

f: Kirstine Marie, født i Outrup den 21. Oktober 1886, gift med Gaardejer og Sognefoged Jens Kr. Østergaard, født den 15. August 1886. De overtog Kristian Østergaards Fødehem i Fjallerslev, ligesom han ogsaa overtog Bestillingen som Sognefoged efter sin Faderens Østergaard. Gaarden drives i samme solide Spor som i Faderens Tid, dog nu med lidt Mekanisering, ikke i brat, men i jævn Overgang.

Børn med Efternavn Østergaard

A: Jens, født den 19. Juni 1911, død den 5. Juni 1922.

B: Petrine Elfrida, født den 13. Februar 1913, død den 13. December 1915.

C: Anna Johanne, født den 31. December 1914, gift med Gaardejer Laurids Jensen, Lødderup, født den 8. Marts 1911.

Børn med Efternavn Jensen

a: Knud Erik, født den 22. Maj 1940.

b: Gudrun Østergaard, født den 20. April 1943.

c: Hanne Østergaard, født den 29. September 1946.

D: Helga Kirstine, født den 21. September 1916, gift med Gaardejer Niels Græsborg, Fjallerslev, født d. 31. December 1911.

Børn med Efternavn Græsborg

a: Ester, født den 22. December 1939.

b: Inger Marie, født den 24. Marts 1943.

c: Kristen, født den 2. December 1947.

E: Ellen Margrethe, født den 2. Oktober 1918, gift med Gaardejer Jens Iversen, Durup, født den 10. Februar 1918.

Børn med Efternavn Iversen

a: Poul Kristian, født den 30. August 1943.

b: Anna Holst, født den 30. Maj 1946.

F: Jørgen Kristian, født den 3. Juni 1921, gift med Maren Christensen, født den 6. Marts 1929.

G: Marie Elisabeth, født den 30. Marts 1924, gift med Politibetjent Hans Jakobsen, født den 13. April 1922.

H: Else Helene, født den 3. November 1925. Gift med Vognmand Johs. Mark, Elsø.

I: Jens Valdemar, født den 27. April 1932.

S: Anna Elisabeth, født i Outrup den 22. Maj 1889, gift med Lars Larsen, Erslev, født den 20. Maj 1890.

Har haft Landbrug og Købmandsforretning i Outrup, bor nu i Villa »Søro«, Strandvejen 1, Nykøbing.

Det er faldet i Annas Lod at passe ældre Folk, først sin Bedstemoder, siden sine Forældre, og at Forholdet var godt kunde mærkes paa, at Forældrene var godt tilpas, naar man besøgte dem. Forholdet mellem Svigersøn og Svigerforældre var enestaaende godt.

Børn med Efternavn Larsen

A: Peder, født den 22. Juni 1912, gift med Laura Andersen, Outrup, født den 24. Juni 1915.

a: Thorkild, født den 3. April 1939.

b: Gudrun, født den 16. Maj 1945.

c: Hans Kristian, født den 3. Oktober 1950.

B: Karen Kathrine, født den 25. Januar 1915, gift med Erhart Kr. Nielsen Madsen, Ørndrup, født d. 17. November 1911.

Børn med Efternavn Madsen

a: Sinne Elisabeth, født den 24. Januar 1939.

b: Lars Peter, født den 8. December 1942.

c: Jørgen Kristian, født den 3. August 1944.

d: Erik, født den 24. Juni 1947.

e: Svend Aage, født den 20. Oktober 1950.

C: Kristian Søndergaard, født den 25. Juni 1917, gift med Anna Have, Tæbring, født den 22. April 1920.

Børn med Efternavn Søndergaard Larsen

a: Henry, født den 10. April 1946.

b: Ejner, født den 8. Juni 1948.

D: Johannes Søndergaard, født den 20. Juli 1926, gift med Else Marie Petersen, Lødderup, født den 20. Maj 1930.

6: Kristian Andreas, født i Outrup den 2. August 1891, gift med Marie Sørensen, Elsø, født den 24. Juli 1890.

Efter deres Giftemaal var Andreas Havnearbejder i Nykøbing, derefter fik de hans Forældres fhv. Ejendom i Outrup paa 5 Tdr. Land og købte senere 9 Tdr. Land Tillægsjord, og Bygningerne blev fornyet. Det faldt i Andreas' Lod at blive benyttet meget i Offentlighedens Tjeneste, saaledes er han for Tiden Formand for De samvirkende Jydske Husmandsforeninger, Næstformand i De samvirkende danske Husmandsforeninger, Husmændenes Repræsentant i Statens Jordlovsudvalg, Medlem af De danske Andelsslagteriers Fællesbestyrelse samt adskillige andre Erhverv.

Imod Andreas' Ønske medtages her af mig, Leonhard Sørensen, et Interview, som i Februar 1952 fandtes i »Morsø Social-Demokrat«.

Det var næppe nogen Tilfældighed, at det blev Morsingboen, Husmand Andreas Søndergaard, Outrup, der paa Sendemandsmødet i 1950 blev den udkaarne til Posten som Formand for De samvirkende jyske Husmandsforeninger. Allerede før den Tid var han en af Forgrundsfugerne indenfor Husmandsbevægelsen, som han faktisk er opvokset med.

Han er selv født i et Husmandshjem og begyndte først som Arbejdsmand, men det blev dog kun en Gæsteeoptræden. I 1913 overtog han et Husmandssted i Outrup, og det har han ejet siden, selv om han ikke mere har Tid til at passe det, men maa overlade det til en Søn.

Som Husmandsleder maa han farte Landet rundt som Taler, Forhandler og i sin Egenskab af Jordlovsudvalgsmedlem ogsaa som Udstykningsmand. I Reglen faar han dog Tid til at tilbringe Week-end'en i sin hyggelige Villa i Outrup. Her træffer vi ham travlt optaget med Korrespondance, men en Samtale om Husmandsbevægelsens Problemer og Stilling til aktuelle Spørgsmaal kan Andreas Søndergaard ikke sige nej til. Hans karakterfulde Person har en egen Evne til at forbinde Fortid og Nutid indenfor Husmandsbevægelsen.

Min Fader, Kr. Søndergaard, var som Husmand faktisk Modstander af Husmandsbevægelsen, indleder Andreas Søndergaard. Det skyldtes, at man indenfor Morsø Landboforening havde et særligt Udvalg til at tage sig af Husmændene. Andre Steder i Landet blomstrede Husmandsforeningerne op, og der var mange livlige Debatter i mit Barnedomshjem om dette Spørgsmaal. Jeg husker, at min Fader sagde, at Husmandsbevægelsen ikke skulde naa længere end til Glyngøre. Han fik som Landboforeningens Repræsentant Lejlighed til at overvære en Dyst mellem Husmandsføreren Jørgen Nielsen og Gaardejer P. Pinstrup paa Klank Højskole. Det blev hans Omvendelse. Da

Andreas Søndergaard

han kom hjem, sagde han: Nu skal vi have Husmandsforeningerne frem! Han erkendte aabent og redeligt, at det, han havde sagt 8 Dage forinden, var forkert. Socialdemokraterne blandt Husmændene paa Mors havde allerede dannet en Række Husmandsforeninger paa dette Tidspunkt, og der blev iøvrigt et udmærket Samarbejde mellem dem og min Far.

Resten af dette Interview er uden Forbindelse med Slægtsbogen og derfor udeladt.

Børn med Efternavn Søndergaard. Alle født i Outrup

A: Kirstine Elvira, født den 25. Maj 1912, gift med Kristian Sørensen, Solbjerg, født den 18. April 1913.

Børn med Efternavn Søndergaard Sørensen

a: Ellen, født den 15. April 1937.

b: Gunhild, født den 15. September 1939.

c: Grethe, født den 4. Juli 1941.

d: Anna Marie, født den 3. Juni 1948.

B: Kristian, født den 5. Maj 1914, gift med Anna Nørgaard, Tæbring, født den 23. April 1914.

Børn med Efternavn Søndergaard

a: Ruth, født den 22. Juni 1942.

b: Kristian Andreas, født den 25. August 1947.

C: Anders Sørensen, født den 7. Oktober 1916, gift med Gudrun Bøstrup, Sall, født den 17. Juni 1915.

Børn med Efternavn Søndergaard

a: Kirsten Marie, født den 6. August 1944.

D: Anna Johanne, født den 28. November 1917, gift med Alfred Jørgensen, Møllerup, født den 29. September 1914.

Børn med Efternavn Jørgensen

a: Erling, født den 19. Oktober 1939.

b: Elly, født den 18. Juni 1943.

c: Hans Jørgen, født den 2. Juni 1946.

d: Poul, født den 5. Juni 1948.

E: Aksel Emil, født den 25. April 1919, gift med Ellen Margrethe Støvlbæk, Hvidbjerg, født den 5. Juli 1920. Børn: 2 Dreng (Tvillinger).

a: Niels Støvlbæk S., b: Andreas Støvlbæk S., født den 28. Juli 1950.

F: Harald, født den 16. Juli 1924, gift med Eva Have, Tæbring, født den 22. Marts 1929.

G: Anna Lis, født den 29. August 1934.

II: Mette, født i Andrup den 15. Juli 1858, gift med Johan Frits Sørensen, Nykøbing, født den 13. September 1863.

Tænker man tilbage over Barndomsaarene og forsøger at trække de første Ting frem i Erindringen, viser det sig i Reglen, at kun enkelte Tider af Aarene er besat med Oplevelser, som har været saa særprægede, at de er fastholdt og bevaret til senere. Mangt og meget huskes kun som flygtige Billeder. Saaledes staar et Billede for mig, naar jeg tænker tilbage. Jeg ser for mig et Grantræ omgivet af grønt Mos og i dette Mos en Mængde Grankogler. At Grankoglerne var med og havde deres særlige Betydning, vil man forstaa, naar man husker paa, at i 1899 havde vi den store Lockout, og jeg erindrer, at Far og Mor har fortalt, at i den Tid var det meget smaat med Mad og Brændsel i vort Hjem. Far tog derfor mig, som da var den mindste af Børnene, med ud i Skoven, og her samlede vi Grankogler. Andet Ildebrændsel havde vi ikke, og Lockouten ramte Arbejderfamilier saa haardt, at der ikke var Raad til at købe Brændsel — og al Kredit var udtømt. Jeg er født den 6. November 1896 og var altsaa kun 3 Aar gammel, men Grantræet og Grankoglerne ser jeg endnu for mig, tydeligt og klart fortalte de — det forstod jeg først langt senere — om den Nød, der uden Lockouten herskede i Arbejderhjemmene, men ogsaa

om den Udholdenhed og Tro paa Sagen, som Arbejderne viste, skønt de maatte samle Grankogler for at faa lidt Varme i deres Hjem.

Da denne Slægtsbog efter Onkel Kristians Opfordring jo ikke skal bestaa af en tør Opremsning af Fødselsdage og Aars-
tal, og da en Skildring af en Families Liv og Udvikling jo giver saavel et Kultur- som Tidsbillede, som senere Slægter maaske kan have Interesse af at gøre sig bekendt med, fortælles her lidt udførligere om vor Familie — Pigen Mette Søndergaard fra Frøslev, der tog Plads som Tjenestepige i Nykøbing og giftede sig med Former Johan Frits Sørensen.

Deres første Lejlighed havde de paa Vesterbro, og her fødtes Jørgen og Marie. Efter endnu et Par Flytninger og Kirstine og

Mette (f. Søndergaard) og Frits Sørensen

Petrea's Fødsel, købte Far i 1890 Ejendommen Østergade 22, og her er de sidste 5 Børn født. I dette Hjem, der med sine 2 Stuer i Forbygningen — Sove- og Opholdsstue og den »pæne« Stue med Forhøjning ved Vinduet med Gadespejl, Sidebygning med Vaskehus og Bagbygning med en 2 Værelser Lejlighed og bag dette en stor Have — har vi 5 yngste Børn levet vor Barndom og de ældste deres Ungdom. Og hvad vi har lært af Arbejdsomhed og Pligttroskab, har været os en sund og god Ballast i Livet. Far var en stabil og dygtig Former, der passede sit Arbejde til Støberiets Tilfredshed, og Mor passede sit Hjem paa mønsterværdig Maade og holdt sine Børn saa pæne i Tøjet, som det efter Hjemmets Forhold var muligt. Skønt tit syg og overanstrengt af de mange Fødsler svigtede Mor ikke sit Arbejde i Hjemmet. Altid var hun travlt beskæftiget, saa med Madlavning, saa med Rengøring og ellers med Pasning af sin store Børneflokk. Var hun ind imellem træt og modløs — og det kunde hændes, naar alting syntes træls og

graa — saa varede det kun en kort Tid, saa tog hun fat i sit sædvanlige Tempo. Hjem og Børn skulle passes. Børnene — ja, de kom vel, som Vorherre vilde det, men da de nu var der, saa var det bedste, der kunde skaffes dem, aldrig for godt.

Skønt Far var en efter Datidens Forhold vellønnet Haandværker, var hans Ugeförtjeneste sjældnen over 30—33 Kr. I Forhold til, at en Arbejdsmand paa samme Tid kun tjente 16—17 Kr. om Ugen, var vi jo ikke daarligt stillet. Men en Børneflokk paa 9 spiser en utrolig Bunke Mad. Saa vidt jeg husker, fik vi et 8 Punds Rugbrød hveranden Dag og desuden Sigtebrød. Men Rugbrød og Kartofler var selvfølgelig den væsentligste Bestanddel af vor Føde. Al Kødmat var faktisk rationeret. Ingen maatte f. Eks. spise mere end 2 Frikadeller. Sultne er vi dog aldrig gaaet fra Bordet. Kun en af os dristede sig engang til at overtræde dette Forbud: Kirstine, hun spiste 7 Boller, men saa faldt Fars Haand ogsaa omgaaende til en knaldende Lussing.

I Forbygningen var Soveværelset vor Opholdsstue. Her stod en Dobbelt seng, Bord og Stole og en fransk Kanapé — egentlig en Sofa af Træ og med en Udtræksskuffe, saa den kunde blive dobbelt saa bred og afgive Sengeplads til 2 — ja, jeg husker endda, at vi 3 Dreng, Alfred, jeg og Otto, sov sammen i den. Baghusets Lejlighed blev senere delt saaledes, at vi Børn fik den ene Stue til Soveværelse, medens den anden lejedes ud. Om Sommeren var det jo ingen Sag, men om Vinteren, naar Rimen paa Væggene glitrede i Maaneskinnet, var det tændersklaprende koldt. Men Mor vidste Raad, hun varmede rengjorte Mursten paa Kakkelovnen, og saa fik hver saadan en dejlig varm Sten med sig. Den var herlig at varme Tærne paa.

Og aldrig gik der en Aften, uden at Mor kom ned til os for at se, om vi var kommet godt til Ro og for at stoppe Dynen godt om os. Hun sov ikke, før hun var forvissat om, at hendes Puslinger var pakket til, hun sagde os Godnat og forlod os, men vi var altid omsluttet af hendes kærlige Tanker.

*

Østergade 22 var en herlig Tumbleplads for vi tre omtrent lige gamle Dreng, Alfred 2 Aar ældre end jeg og Otto kun 14 Maaneder yngre. Senere kom jo Cecilie til, og da hun blev født, var vi paa midlertidigt Ophold hos Nabofamilien, Former Anton Pedersen. Da vi flyttede tilbage til Hjemmet, fik vi straks forevist en Rude med et Hul i. Derigennem var Storken kommet med den lille Søster. Jeg var forøvrigt saa glad for denne Søster, at jeg sagde til Mor, idet jeg pegede paa Vuggens fire Hjørner: Havde vi blot en lille Søster der, og der, og der, og der! Men Mor betakkede sig.

I Gaard og Have tumlede vi Dreng Dagen lang. Og gennem Haven var der Gennemgang til den gamle Sømsmed Gutheils

Have. Gutheil var indvandret Tysker, og skønt han havde været i Danmark i en Menneskealder, lærte han aldrig at tale andet end et gebrokkent Dansk. I mine Øjne var han en ældgammel Mand med snehvidt Haar og Skæg — lille og krumrygget og haltende en Smule. I hans Mund hang bestandig en gammel Shaggpipe, ved hans Næse i Reglen en Dryp, og et Par Brilller var som oftest skubbet op i hans Pande. Han var Familiens gode Ven — og en uforbederlig Spasmager. Utallige er de Gange, hvor han havde et eller andet for, sig selv til Morsskab og Mor til megen Forskrækkelse. Saa bandt han Dørhaandtaget fast til et Kisteskaft, som han anbragte tværs over Dørkarmen, saa Døren ikke kunde lukkes op. »Nu har Gutheil været paa Spil igen«, sagde Mor. Eller han slog Potteskaar i Stykker uden for Vinduerne, saa Mor gav et forskrækket Skrig fra sig. »Uha da«, sagde hun, »hvor gjorde du mig bange«. Saa lo den gamle Smed — en klukkende, gurglende Latter, plirrede lidt med Øjnene, flyttede Piben over i den anden Mundvig. »Ja-ja«, sagde han, vendte om og stavrede hjem gennem Haven. Faa Minutter efter kunde han komme igen, saa havde han et Par Blomster eller et Bolsje med — vilde ligesom bøde lidt paa den Forskrækkelse, han havde voldt Mor.

Havde han hjulpet Far med et eller andet og var gaaet hjem, kom han tit tilbage. »Harr du ikke set mine Brillerr, Fritts«, sagde han. »Aah, dit gamle Fjols«, sagde Far, »de sidder jo oppe i din Pande«. Saa kunde den gamle se vist paa Far for at blive klar over, om det nu ogsaa var rigtigt, for Far drev tit Spøg med ham. Men var det rigtigt, saa lo den gamle Smed sin klukkende Latter — og trissede af.

Fars Arbejde paa Støberiet var haardt og legemsnedbrydende med en Arbejdstid fra 6 Morgen til 6 Aften, $\frac{1}{2}$ Times Frokost og $1\frac{1}{2}$ Times Middag, og hver Dag, saa snart, han kom hjem, trak han af alt sit Tøj, som var gennemblødt af Sved, og vaskede sig i en Spand i Køkkenet — en vældig Renselsesproces, nødvendiggjort af det voldsomme Slæb i ca. 40 Graders Varme. Far var en kraftig Mand, ikke særlig høj, vel omkring 165 cm, men han var ret og rank og meget skulderbred, havde vældige Armkræfter. Da Cecilie var 2–3 Aar gammel, kunde han sætte hende paa sin Haand og holde hende ud i strakt Arm, en i alle Tilfælde i vi Drenges Øjne uset Bedrift. Skulde vi Drenges klippes, udførte Far i Reglen selv dette Arbejde. Det foregik i Vaskehuset, og den, der var under Saksen, maatte sidde stille, hvis han ikke vilde risikere et Klip i Øret, eller at Haaret omtrent blev revet af. Engang imellem blæste Far det afklippede Haar væk, og saa stod der en Sky af Skraatobaksspyt om Ørerne paa os, for Far var saa optaget af Klippingen, at han glemte at spytte, og blæste han saa, gav det Fugt. Da vi en

gang skulde fotograferes — hele Familien — skulde vi Drengene jo først klippes, og denne Gang var Far gaaet saa voldsomt op i det, at vi omtrent var skaldede, da han var færdig. Mor var noget fortrydelig, for paa Billedet lignede vi nærmest pillede Æg.

Far kunde ogsaa goutere en god Spøg. En gang var vor Nabo, Former Anton Pedersen, ved at kalke Loft i sin Stue, som var beliggende lige ud til en Smøge mellem Husene. I Smøgen var en Ventil ind til denne Stue. Ventilen var imidlertid taget af, da der ogsaa skulde tapetseres. Da nu Anton Pedersen under sit Arbejde var i Nærheden af Ventilen, dyppede Far sin Haand i koldt Vand, stak den ind gennem Aabningen og greb Anton Pedersen i Armen. Pedersen blev saa forskrækket, at han gav et mægtigt Brøl fra sig og faldt ned af den Stol, han stod paa. Hans Kone kom farende og spurgte, hvad der var i Vejen. »Aah, Herregud, Johanne«, sagde Anton Pedersen, »jeg troede sgu, det var Sauer«. (Sauer var en Murermester, der paa den anden Side af Gaden havde bygget en stor 2-Etagers Bygning, og da han ikke kunde klare sine økonomiske Forpligtelser, hængte han sig paa et Dørhaandtag i Bygningen).

Formerne paa Støberiet var stærke og djærve Folk, som ikke gik af Vejen for lidt Morskab, naar Lejlighed bød sig, og det gjorde den tit. Under Arbejdet ved Smelteovnen, hvor det flydende Jern blev baaret fra Ovnene til Støbepladsen, bar de fleste Former kun Uldtrøje og Benklæder. Heden fra det flydende Jern var saa voldsom, at Sveden løb af dem i Strømme. De maatte selvsagt drikke en Del for at erstatte dette store Vædsketab — og det var ikke det bare Vand, der blev drukket. Paa Arbejdspladsen blev almindeligvis drukket en Blanding af Øl og Brændevin tilsat Sukker. Og det hændte, at en eller flere af Formerne fik sig en forsvarlig Rus. En Gang havde man ved et improviseret Gilde faaet drukket Nattevagten saa fuld, at han maatte lægge sig for at sove Rusen ud. Det var jo Nattevagtens Sag at fløjte Kl. 6 Morgen, naar Arbejderne skulde møde, og da Nattevagten nu vaagnede af sin Rus, huskede han straks sin Pligt og skynte sig at trække i Snoren til Fløjten, men da var Klokkeren ganske vist blevet 4 om Eftermiddagen, og ingen kunde forstaa, hvorfor Fløjten lød paa dette Tidspunkt. Da en af Direktørerne kom farende og fandt Nattevagten, bebrejdede han denne i haarde Ord, at han fløjtede i Utide, men Nattevagten, der jo knap var ædru, var Thybo og svarede i sit med æ spækkede Sprog: »Æ fløjter Dævlen æde mæ, nær æ vil fløjt«! Ham var der ikke noget at stille op med.

Vort Hjemms Økonomi var jo — paa Grund af den store Børneflokk — noget anspændt, og Mor har derfor sikkert tit spekuleret paa, hvordan Indtægterne kunde førøges. I alle Tilfælde begyndte hun en lille Forretning, først med brugt Tøj,

som hun modtog fra Folk og videresolgte, eller hun købte det af dem og løb selv Risikoen ved Salget, senere udvidede hun Forretningen og handlede med Traad og Garn og lidt Trikotagevarer. Og var det end ikke nogen stor Omsætning, saa var det dog et kærkomment Supplement til Fars Løn.

Mor drev med stort Handelstalent denne lille Forretning, og da Lejligheden bød sig, overtalte hun Far til at købe en Kolonial- og Delikatesseforretning Østergade 2. Far var paa den Tid ofte syg og hans Indtægt derfor betydelig mindre end sædvanlig. Han var meget betænkelig ved dette Forretningskøb, men Mor pressede paa og tilbød at passe Forretningen, saa Far kunde blive ved med sit Arbejde paa Støberiet. Forretningen blev købt og var vor væsentligste Indtægtskilde i Aarene derefter. Far blev nemlig ret hurtig færdig med sit Arbejde paa Støberiet. Han var en Dag ved at støbe et Hotelkomfur, og da hans Makker var optaget, vilde han selv løfte den tunge Form fra Støbestedet, men derved sprængtes en Muskel i hans Ryg, og saa var hans Dage som Former forbi. Efter et Par Aars Sygelighed var han saa vidt, at han søgte lettere Arbejde paa Støberiet, men efter 29 Aars trofast Arbejde, svarede man ham, at hvis han ikke kunde passe sit Arbejde som Former, havde man ikke Brug for ham. Far forsøgte sig saa en Tid som Fiskehandler, men da det ikke gav nogen særlig Indtægt, overtog han Thisted Bryghus' Depot i Nykøbing og solgte Øl i nogle Aar. Øllet var imidlertid tyndt og daarligt og Fortjenesten ligesaa, men Far var beskæftiget, og det var vel det bedste ved denne Geschæft.

Far havde flere Gange haft Lungebetændelse. En Gang — den første, jeg kan huske — var han saa alvorligt syg, at Doktoren beordrede Tang strøet paa Gaden udenfor Huset for at dæmpe al Støj. I den voldsomme Feber, som fulgte med Sygdommen, var Far saa vild og urolig, at Mor maatte have en Kone til at hjælpe sig med at passe ham, da han vilde springe af Sengen. Da Sygdommen endelig var paa Retur, efterfulgtes den af en lang og smertefuld Rekonvalescens, idet Far fik Bylder over hele Kroppen — store vædskende Bylder, som Mor maatte klemme Hul paa og behandle med varm Omslag og Salve.

Da Far var omkring ved 60 Aar, led han stærkt af Aareforkalkning, og da denne Forkalkning tilsidst satte sig fast i Hjerterenen, var han til Tider ret uklar og mistede bl. a. omtrent sin Smagsevne. Under et Hospitalsophold i Viborg stødte en Lungebetændelse til, og dette havde han ikke Kræfter til at staa igennem. Han døde den 19. Februar 1925 og blev begravet den 25. Februar 1925.

Mor drev derefter Forretningen endnu nogle Aar, men afhændede den derefter og flyttede ind i en af Støberiets Stiftelse

ser, hvor hun havde Fribolig. Her boede hun i 9 Aar i en Gavllejlighed i Tagetagen. Foran hendes Lejlighed var et stort tomt Loftsrum, og ved at sammenstille Beboernes Klædeskabe var der faktisk her dannet en stor Forstue til Mors Lejlighed. Her har vi Søkende med Paarørende holdt mange fornøjelige Sammenkomster.

Mor blev imidlertid for svag til at klare de mange Trapper og fik derfor en Lejlighed i Stueetagen, men nogle Aar senere flyttede hun — efter vi Børns mange Opfordringer, da vi var bange for at lade hende bo alene — op paa De gamles Hjem, og her bor hun endnu, snart 94 Aar gammel, Byens ældste Indbygger.

Jeg skrev engang i et Brev til hende: Maatte du blive for-
skaanet for at se, at nogle af dine Børn gaar bort før dig, men
skaanet blev Mor ikke. Jørgen og Marie døde.

For vor Barndomstid i et godt og trygt Hjem, skærmet af en Far og Mor, der kun vilde os det bedste, vejledt og for-
manet til kun at gøre det rette, skylder vi Mor en inderlig og
hjertelig Tak. Hun var Mor for os i Ordets bedste Betydning,
saa langt tilbage, vi kan huske, og bestandig paa Vejen fremad,
naar vi havde Brug for hendes Hjælp.

Nu sidder Mor alene tilbage, men flittig og virksom, som hun altid har været, har hun strikket, syet og broderet — og gjort det bedre end de fleste. Hendes Korsstingsbroderier er der gaaet Ry af, de har været paa Udstilling, nogle er paa Morslands historiske Museum, andre solgte hun til en Dansk Amerikaner, som gerne vilde have dem med til Amerika, for at kunne fortælle, at en dansk Kone havde syet dem, og Resten er med Navns Paategnelse bestemt til Børnene.

Paa Mors »runde« Fødselsdage har hun selvfølgelig været Genstand for megen Opmærksomhed og Omtale. Af Dagbladenes Omtale bringes her to Uddrag:

Paa Torsdag, den 15. Juli, fylder Enkefru Mette Sørensen, De gamles Hjem, 90 Aar.

Mette Sørensen er født i Andrup, og i dette Hjem voksede en dygtig Børneflokk op — vi nævner Husmandsføreren Kr. Søndergaard, Smed P. Søndergaard, Nykøbing, og Smed og senere Præstegaardsforpagter i Tødso, P. Søndergaard — og Mette, der kom til Nykøbing og fik Plads der. Hun lærte Former Frits Sørensen at kende, og i deres Ægteskab blev der en stor Børneflokk, der alle indtager pæne Stillinger i Samfundet. Mette Sørensen blev sin Mand en udmærket Hustru, og da hans Arbejdsevne svækkedes, tog de fat paa en lille Viktualieforretning i Østergade, den drev de nogle Aar, stadig byggende paa Hustruens gode Kunnen. Men ved Mandens Sygdom og Død maatte dette opgives. Fru Sørensen fik en Fribolig i N. A. Christensens Stiftelse, hvor hun boede i 14 Aar, senere flyttede hun til De gamles Hjem, hvor hun de sidste 8 Aar har befundet sig godt, altid optaget af sit Haandarbejde.

hvoraf hun i sit lange Liv har præsteret Dynger, der smykker og gør Nytte i mange Hjem paa og udenfor Mors. Altid har Arbejdet været hende en Kilde til Glæde, og mange har hun ogsaa været til et godt Eksempel herigennem. Nu Fru Mette Sørensen fylder 90 Aar, føler hun sig saa tilfreds som ingen sinde. Hun glæder sig over den gode Pleje, der bliver hende til Del, og hun glæder sig over, at de mange Børn og Slægtninge kan samles med hende, der stadig er i Besiddelse af alle sine Aandsevner og endnu med Flid haandterer Naal og Traad til Glæde for sig selv og andre.

Ved Mors 93 Aars Fødselsdag fandtes følgende Interview i Morsø Folkeblad:

— Naa, hvordan føles det at være Byens ældste? indleder vi under et Besøg hos Fru Mette Sørensen, der Søndag den 15. Juli fylder 93 Aar.

— Byens Ældste! Ja, det siger man jo godt nok, jeg er, efter at gamle Niels Christensen i Vestergade er gaaet bort for nogle Maaneder siden — men er jeg det? spørger den gamle Dame eftertænksomt. Der kunde jo godt i al Stilhed være en, der er ældre end mig...

— Saa havde han eller hun nok meldt sig for at tage Titlen.

— Ja, det kan være. Men hvordan det føles, spørger De, ja det kan jeg da først svare paa efter Fødselsdagen, kommer det polisk.

Mette Sørensen er født i Andrup, hvor Faderen, Jørgen Søndergaard, ejede Søndergaard, som han senere solgte og derefter købte en Gaard paa Frøsløvgaards Vang, hvor hun voksede op sammen med 6 Søskende.

— Den ældste af mine Voksne, Chr. Søndergaard, skrev da forøvrigt meget i Folkebladet, siger Fru Sørensen, og han var ogsaa i Færd med at skrive vor Slægtshistorie, men saa døde han, og nu prøver min Bror Peter i Tødsø, der sammen med mig er de sidste i Børneflokket, at gøre den færdig.

I Nykøbing blev Mette Søndergaard gift med Frits Sørensen, som i mange Aar arbejdede paa Jernstøberiet som Former.

— Da han holdt 25 Aars Jubilæum — ja, det er jo mange Aar siden, fik han dette Kaffeservice i Sølv, siger Fruen og peger ind Stolthed paa Gaven, der indtager Hæderspladsen paa Buffeten i hendes lille-hyggelige Værelse paa De gamles Hjem. Det er Sager, kan De tro, kommer det med Eftertryk.

Samtidig med, at Frits Sørensen var Former paa Støberiet, drev hans Kone en Viktualieforretning paa Hjørnet af Østergade, hvor nu Cigarhandler Gunnar Rasmussen residerer. I Ægteskabet var der 9 Børn, af hvilke endnu lever 7 (to i Nykøbing, nemlig Fru Bernhard Laursen og Alfred Sørensen paa Elektricitetstværket, de andre i Odense, København, Fredericia, Middelfart og Skive).

— Kommer de saa til Fødselsdagen?

— Ja, jeg tror det — de er vældig rare mod mig, baade med at besøge mig og skrive til mig. De skulde se, hvilke kønne Breve jeg faar fra mine Børn.

Da Frits Sørensen blev syg, maatte han opgive sit Arbejde paa Støberiet, og siden flyttede Parret ind paa N. A. Christensens Stiftelse. Sørensen døde i 1925, og for 11 Aar siden kom Fru Sørensen ind paa De gamles Hjem.

— De har oplevet meget i Deres lange Liv, Fru Sørensen.

— Ja, jeg har haft baade Glæder og Sorger. Jeg har haft en god Mand og har Børn, som kun har gjort mig Glæder. Men Sorgerne er jeg ikke sluppet

for — to Børn mistede jeg, og min Mands Sygdom og Død, især de sidste tunge Aar, var drøje at komme igennem. Naturligvis har jeg ogsaa haft mange gode Venner, men nu, ja, nu er de efterhaanden borte allesammen, og jeg sidder her alene tilbage. Det er næsten, som om Vorherre har glemt mig, kommer det lidt efter, jeg ser daarligt, hører heller ikke ret godt, og mine Ben er ikke til at stole paa, saa jeg er henvist til at sidde her i min lille Stue.

Nu er det ligesom Humøret helt har forladt den gamle Dame, og for at bringe hende paa andre Tanker peger vi paa en Række meget smukke Korsstingsbroderier, der pryder den ene Væg — det er hele Malerier i Garn med vidt forskellige Motiver, Landskaber, Blomsterbilleder, Interiørs o. s. v. og allerskønnest er næsten et Parti med Dybbøl Mølle.

— Det er jo rene Kunstværker, Fru Sørensen, er det fra Deres Haand?

Saa lyser hendes Øjne: Ja, og Arbejdet med dette Broderi har ogsaa været mig baade en stor Glæde og Trøst. Jeg har lavet mange, mange flere, men de fleste har jeg givet mine Børn, nogle er solgt, endda til Dansk-Amerikanere, men ogsaa til Forretninger, og mange vilde have dem paa Udstilling! Det kom de nu aldrig, og dette Korsstingsbroderi har jeg desværre maattet lægge paa Hylden. Øjnene slaar ikke til mere, men strikke kan jeg da endnu. Jeg er ikke til ret meget mere og længes ofte herfra — jeg glæder mig til Gen-synet med dem, der er gaaet foran...

Fru Mette Sørensen er, som hun ogsaa selv siger, skrøbelig, baade hvad Øren, Øjne og Ben angaar, men hun er aandsfrisk og følger stærkt interesseret med i alt, hvad der sker saavel i den store Verden som i vort lille By-samfund, og hun bemærker da ogsaa: Ja, det er næsten ogsaa det, jeg er mest glad ved, naar man skal blive saa gammel, at jeg har min Forstand og kan tale med Folk, om end det kan være vanskeligt at høre, hvad de siger.

— De skulde jo egentlig fotograferes her til Dagen, slutter vi.

— Nej, nej. Hvad tror De Folk bryder sig om at se mit gamle, rynkede Ansigt — og dette Ansigt lyser nu op i et stort Smil som af Stolthed over Svaret, og det Smil vil sikkert ses mange Gange paa Fru Mette Sørensens Ansigt, naar Fødselsdagen som Byens Ældste oprinder paa Søndag.

Børn med Efternavn Sørensen

1: Jørgen Søndergaard, født den 8. November 1884. Kom i Formerlære, da han var 14 Aar, men maatte holde op, før han var udlært, da han ikke kunde holde til det haarde Arbejde. 17 Aar gammel kom han ind ved Postvæsenet som Telegrafbud og kørte By og Egn rundt med Telegrammer, tit og ofte maatte han flere Mil ud paa Øen med et Telegram. Efter en kort Tid blev han Reservepost og senere fastansat. Jørgen var sine Kolløgers Tillidsmand gennem en lang Aarrække, Kredsrepræsentant for Nordvestjydske Kreds af Postbude. Flere Gange var han opstillet paa Socialdemokratiets Kandidatliste til Byraadet, men opnaede ikke Valg. Medlem af Forældrerådet ved Nykøbing Skole, Medlem af Tempelridderne. Jørgen var en Mand med mange Interesser, læste meget og tilegnede sig derigennem en

alsidig Viden, men man faar det bedste Vidnesbyrd om ham af den Tale, som Postmester Poulsen holdt, da Jørgen den 12. Marts 1941 var død af Hjertekrampe

Fra Kirkegaardens Kapel begravedes i Gaar Overpostbud Jørgen Sørensen. Kapellet var fyldt til sidste Plads, og flere maatte staa udenfor.

Det var Pastor *Biørn-Lorenzen*, der talte og foretog Jordpaakastelsen. Tempelriddere stod Æresvagt om Baaren, og Ordensbrødre og Kolleger ved Postvæsenet bar den afholdte Kollega fra Kapellet til Graven, hvor Socialdemokratiets Fane vajede.

Der blev i Kapellet talt af Postmester *Poulsen* og ved Graven af en Kollega, Postbud V. B. Sjørring, Viborg.

Postmesteren udtalte bl. a.: Leve kort Tid eller leve længe – blot vi lyser op i Taagen. Vor kære Ven, vor fortræffelige Medarbejder, Overpostbud Sørensen, var netop en af Dem, der lyste op iblandt os. Dette vil altid være af Betydning, men vil da navnlig være af den største Betydning i den Mørketid, som Land og Folk i Øjeblikket gennemlever. Overpostbud Sørensen lyste op iblandt os ved sin klare Tanke og Intelligens. Han lyste op ved sin stærke Retsindsvillie, ved sine særprægede Meninger – men maaske navnlig derved, at han altid under alle Forhold viste, at han ejede sine Meningers Mod.

Paa Post og Telegrafvæsenets Vegne, paa vor fælles Etats Vegne, vil jeg gerne her have Lov til at bringe Overpostbud Sørensen en sidste Hilsen med Tak for vel udført Arbejde igennem de 36 lange Aar, han fik Lov til at leve og virke i vor fælles Etat. Han udførte sit Arbejde med en Samvittighedsfuldhed og en Pligttroskab, som til sene Tider kan staa som det gode Eksempel til Efterfølgelse for andre.

Postvæsenets gamle Motto og Devise hedder: Tro og agtsom. Overpostbud Sørensen forstod tilfulde, at denne flere Hundrede Aar gamle Devise forpligtede til det yderste. Han levede under denne Devise, han arbejdede under Ansvar over for den, han var den tro bogstavelig talt ind til Døden, idet han først gav op 48 Timer før Døden indtraadte.

Overpostbud Sørensen forstod tilfulde, at det er den gode Statstjenestemandens absolutte Pligt altid og under alle Forhold at yde det bedst mulige over for det fælles Samfund, som vi alle er sat til at tjene.

Men ikke alene Tjenestemanden og den gode Medarbejder vil jeg takke, jeg vil ogsaa gerne have Lov til at bringe Vennen, Mennesket Jørgen Sørensen en dybtfølt Tak for alt, hvad han var og blev for os og hans Medarbejdere. At faa en Samtale med Jørgen Sørensen betød altid noget positivt, man fik altid noget med derfra. Man fik i alle Tilfælde Indtrykket af en stærk Personlighed, der havde sine stærke Meninger; men disse var netop stærke, fordi de altid var velbegrundede og klart underbyggede. Men Jørgen Sørensen ejede tillige den Klogskab, der skal til for at bøje af for klare og indlysende Modgrunde.

I den Tid, Jørgen Sørensen var Tillidsmand for sine Kolleger, havde jeg ofte Forhandlinger med ham. Ingen kunne være mere loyal at forhandle med end han. Han var loyal over for mig, men han var til det yderste loyal over for sine Kolleger. Han kæmpede længst muligt for sine Kollegers Interesser,

men med sin Klogskab saa han altid klart, hvor det opnaaeliges Grænse hørte op, og hvor det uopnaaeliges Grænse begyndte.

Idet jeg bringer den allersidste Hilsen til Tjenestemanden, den gode Medarbejder, Vennen og Mennesket Jørgen Sørensen med Tak for det gode Eksempel, han viste os alle, lover jeg højtideligt, at vi, hans Medarbejdere, saa længe vi lever, altid vil højagte og ære Overpostbud Jørgen Sørensens Minde.

Jørgen blev gift den 18. November 1904 med Else, Datter af Laust Bovbjerg, Erslev, og i dette Ægteskab var 4 Børn. Else døde d. 28. November 1921 efter Operation for en Nyrælidelse. Gift anden Gang med Kathrine, født den 22. Januar 1898, Datter af Laust Krogh, Nykøbing.

Børn i første Ægteskab:

A: Ellen Margrethe, født den 25. Februar 1906, kontoruddannet, gift med Trafikassistent Hedager, Skanderborg, født d. 19. Marts 1906.

a: Kirsten, født den 15. Marts 1928.

B: Harald, født den 6. Januar 1908, handelsuddannet, for Tiden Repræsentant for et Konfektionsfirma i København. Gift med Inge Møller, København, født den 19. December 1918.

a: Eva Bente, født den 7. Maj 1946.

C: Robert, født den 28. Oktober 1913, handelsuddannet, nu Postbud i Nykøbing, gift med Hilda Dahlgaard, født d. 4. Juni 1917.

D: Karen, født den 8. December 1917, huslig uddannet, gift med Overpostpakkemester Chr. Sørensen, Snekkersten, født den 26. April 1915.

a: Jørgen Bovbjerg, født den 22. December 1940.

b: Preben Bovbjerg, født den 27. April 1948.

I andet Ægteskab:

A: Else, født den 11. April 1927, gift med Aage Duvander Johansen, Roskilde, født den 2. November 1923.

a: Niels Jørgen Duvander Johansen, født d. 4. Decbr. 1951.

2: Johanne Marie, født den 13. Oktober 1886, huslig uddannet. Forlod sin Fødeby 1. Maj 1904 og rejste til Vejle, hvor hun fik Plads hos Mors Fætter, Muremester Anders Bach, blev senere betroet Kokkepige hos Amtsforvalter Troil, Vejle, hvor hun i flere Aar forestod Husholdningen. Gift den 8. December 1912 med Snedker Henrik Halby Schmidt, født den 12. December 1883, Søn af Biografejer F. G. M. Schmidt, Vejle. Marie og Henrik levede et forbilledligt Familieliv, og da Henrik i 1947 blev opereret for Endetarmskræft og daglig skulde behandles og rengøres, passede Marie ham trofast og godt, skønt hun led af en Hjertesygdom, der selvfølgelig forværredes af dette opslidende Arbejde, og den 13. November 1950 døde hun ret pludselig af Hjertekrampe. Efter Maries Død maatte

Henrik tage Ophold paa De gamles Hjem, da han var for syg og svag til at være ene. Her fik han en god og omsorgsfuld Pleje og fik desuden daglig Besøg af sin Broder Ludvigs Kone, men Livsmodet havde forladt ham, og han døde den 26. Juli 1951 efter et langt og smerteligt Sygeleje.

A: Henny, født den 26. August 1918, kontoruddannet, gift med Kapelmester Eigil Stegger, Hadsund, født den 26. Januar 1918, kendt fra Radioens Restaurant-Transmissioner.

a: Bjørn, født den 5. November 1950.

3: Mette Kirstine, født den 24. Oktober 1888, huslig uddannet, fulgte efter sin Søster til Vejle og var der nogle Aar, hvorefter hun vendte tilbage til Nykøbing og hjalp til i vor Forretning. Gift 16. Maj 1911 med Andreas Mortensen, Søn af Proprietær Chr. Mortensen, Julsgaard ved Nykøbing. Efter kun 6 Aars Ægteskab døde Andreas under Tyfusepidemien i Nykøbing i 1917. Kirstine tog derefter Uddannelse som Damefrisørinde og drev Forretning i 24 Aar i Nykøbing. Gift anden Gang i 1925 med Slagtermester Berhard Lauridsen, født den 5. Oktober 1895, Søn af Peder Lauridsen, Skamstrup pr. Æse (ved Ribe). Bernhard L. drev Slagterforretning i Nykøbing i adskillige Aar, solgte derefter Forretningen og blev Heste- og Kreaturhandler, Ejer af Gaarden Skelholmgaard ved Nykøbing.

Børn med Efternavn Mortensen

A: Edith, født den 1. Februar 1913, Damefrisørinde, gift 2. Januar 1941 med Isenkræmmer Kaj Fredberg, født den 16. Juni 1914, Søn af Ejendomsægler Fredberg, Nykøbing.

Børn med Efternavn Lauridsen

A: Karl Jørgen, født den 10. April 1925, Manufakturkommiss og Dekorator, gift med Grethe Henriksen, født den 23. Januar 1931, Datter af Hotelejer Henriksen, Hotel Royal, Vejle.

a: Rolf Bernhard, født den 13. April 1949.

b: Peter, født den 9. September 1951.

B: Peter Børge, født den 25. Januar 1928, Maskinarbejder, læser for Tiden til Ingeniør i København.

4: Nielsine Petrea, født den 12. November 1890, huslig uddannet. Mens hun tjente hos Redaktør Nielsen, »Morsø Avis«, lærte hun en ung københavnsk Typograf, Jens Victor Nutzhorn Hansen, født den 2. Juni 1885, at kende. De blev gift 5. Maj 1910. Victor Hansen arbejdede en kort Tid paa »Morsø Avis«, men da han fandt Forholdene paa Trykkeriet lovlig antikverede, og da han allerede ved 14 Tiden om Eftermiddagen havde arbejdet tilstrækkeligt for den Løn, han fik og ikke kunde faa denne hævet, flyttede han til Georg Nielsens Trykkeri, hvor han arbejdede adskillige Aar. Var Kasserer for den kommunale Hjælpekasses Bestyrelse, valgt af Socialdemokratiet. I 1917 over-

tog han en mindre Galanteriforretning med en Omsætning paa en Snes Tusind Kroner. I Løbet af faa Aar drev han denne Forretning op til den firedobbelte Omsætning, men fik saa Lyst til at vende tilbage til København. Her drev han med vekslende Held forskellige Forretninger, men er nu Inspektør for Boligselskabet »Emdrup Have«, hvor han er særdeles afholdt, især af Børnene. Arrangerede for nogle Aar siden en storstilet Fest for Barn Nr. 100 født i Komplekset og holdt Festtalen, som blev transmitteret i Radio.

Børn med Efternavn Nutzhorn Hansen

A: Vera, født den 28. August 1910, sang- og musikuddannet, var en Tid sammen med Sonja Steincke og Ingelise Rune Medlem af Franksen-Trioen, flere Gange sunget i Radio. Gift 18. Maj 1930 med Georg Martinus Nielsen, født den 18. December 1900, Grosserer og Fabrikant i København.

Børn med Efternavn Nielsen

a: Annie Tove, født den 7. Marts 1931.

b: Irene Lis, født den 11. Oktober 1933.

c: Beate Merete, født den 2. September 1943.

B: Carla, født den 13. December 1919, uddannet ved Københavns Telefonselskab, gift 27. April 1942 med Gunnar Poul Nielsen, født den 10. December 1918, oprindelig Bager, men da han ikke kunde taale dette Arbejde, er han nu Indehaver af et Vaskeri og Renseri for Arbejdstøj i København.

Børn med Efternavn Nutzhorn Nielsen

a: Max, født den 13. December 1946.

b: Elo, født den 2. April 1949.

5: Vilhelmine Frederikke, født den 29. April 1893, huslig uddannet, tog som sine to ældre Søstre til Vejle, hvor hun tjente nogle Aar, blev Damefrisørinde og drev selv Forretning i 16 Aar. Gift med Karetmager Hans Goth, født den 17. Maj 1894, Ejer af en Karosserifabrik og stor Beboelses- og Værkstedsejendom paa Nørrevoldgade i Fredericia.

Børn med Efternavn Goth

A: Grethe Mariane, født den 18. Juni 1925, uddannet som Bankassistent i Fredericia Handels- og Landbrugsbank, gift paa sine Forældres Sølvbryllupsdag med Premierløjtnant Niels Bjerregaard Juul, født den 22. December 1916.

Børn med Efternavn Bjerregaard Juul

a: Anders, født den 2. December 1949.

b: Anne Mette, født den 13. September 1951.

6: Alfred Ejnar, født den 14. Januar 1895. Lærte Grovsmedefaget hos sin Onkel, Peter Søndergaard, arbejdede senere en kort Tid hos sin Onkel i Tødsø, Peder Larsen Søndergaard, som ligeledes var Smed. Kom senere til at arbejde som Maskin-

arbejder hos Vilhelm Jensen, Nykøbing Havn, hvor han mest arbejdede med Baadmotorer. I 1923 blev han ansat paa Morsø Elektricitetsværk, hvor han nu i 28 Aar har deltaget i alt forefaldende Arbejde, lige fra Grovsmed til Elektriker og Leder af større Arbejdshold ved Værkets Overgang fra Jævn- til Vekselsstrøm i Nykøbing. Købte Ejendommen Dyrskuevej 17 i Nykøbing og ejer den stadig. Ejer ligeledes en 2000 □ Alen stor Have i Kolonien Thordahl. Gift 9. Maj 1918 med Marie Andersen, født den 4. Januar 1892, Datter af Gartner Sejer Peder Andersen, Erslev. Ingen Børn.

7: Leonhard Sophus, født den 6. November 1896. Begyndte 9 Aar gammel som Avidsdræng og fik derved Lyst til Typografefaget, udlært 1917 hos Georg Nielsen, Nykøbing. Arbejdede et halvt Aar i Skive og blev derefter indkaldt som Soldat (under første Verdenskrig), hjemsendt 24. Februar 1919 og begyndte efter sin tidligere Principals Opfordring igen at arbejde i Skive. Blev efter et Par Aars Arbejde uenig med Principalen og forlod Skive. Arbejdede en kort Tid i Hillerød, men kom derefter atter til Skive for at bestyre et Trykkeri, som en Kollega og Ven havde startet, men en Overgang ikke selv kunde passe. Var ved at købe dette Trykkeri, da Vennen vilde sælge, men opgav det, da Omsætningen var for usikker. Begyndte 6. November 1923 at arbejde for Bogtrykker Schou, Skive. Ved dennes Død i 1942 tilbød flere Bekendte at kautionere for ham, og han overtog da dette Trykkeri og driver det stadig. Købte i 1929 en 1350 □ Alen Byggegrund og byggede i 1939 Hus med 2 Lejligheder. Gift 4. Marts 1928 med Ane Marie Laustsen, født den 3. Marts 1903, Datter af Syerske, Enke Else Marie Laustsen, Skive.

Børn med Efternavn Sørensen

A: Leo, født d. 9. April 1931, udlært som Haand- og Maskinsætter 1. November 1950 hos sin Far.

8: Otto Emanuel, født den 17. Januar 1898. Var ved sin Konfirmation meget lille, og Far syntes derfor, det var Synd at sætte ham i Lære, hvorfor han et Aarstid var med en Mælkevogn. Derefter kom han i Lære som Maskinarbejder og fik Svendebrev i 1917. Tog paa Rejse sammen med sin Bror Alfred og søgte Arbejde i forskellige Byer, kom den 22. September 1917 ind paa Nordisk Traad- og Kabelfabrik i Middelfart og blev Drejer. Efter at have aftjent sin Værnepligt som Marinesoldat og arbejdet et halvt Aar som Vægtsmed i København, kom han tilbage til Middelfart og fik sin gamle Plads som Drejer paa Kabelfabrikken. Købte i 1934 en 1500 □ Alen stor Byggegrund og byggede Eenfamiliehus efter egen Tegning. Har holdt 25 Aars Jubilæum som Drejer paa Kabelfabrikken, og ved hans Sølvbryllup den 6. Oktober 1947 var alle dalevende 8 Søsken

samlet og blev fotograferet, for at Mor kunde faa et Billede af den samlede Børneflokk. Gift 6. Oktober 1922 med Juliane Brandt (død April 1950), Datter af Muremester Julius Brandt, Middelfart.

Børn med Efternavn Sørensen

A: Birthe, født den 12. Oktober 1925, kontoruddannet, gift 10. August 1947 med Skræddermester Mogens Frandsen, født 16. Marts 1923, Søn af Skræddermester P. Frandsen, Middelfart.

9: Cecilie, født den 14. November 1901. Efter Konfirmationen hjalp hun Mor med at passe Hjem og Forretning i et Par Aar. Derefter var hun i Hjem og Forretning hos sin Søster og Svoger, Petrea og Victor Hansen, i 5 Aar. Var derefter nogle Aar i Aarhus og havde Forretningspladser. Lærte her en ung Mand at kende, Leo Rahbek Jørgensen, født den 13. Januar 1905, Plejesøn af Købmand Marius Nielsen og Hustru, som var hans Onkel og Tante. Leo mistede sine Forældre, som begge døde, da han var 4 Aar. Gift 3. Maj 1931. Leo begyndte kort Tid efter egen Virksomhed som Autoblikkenslager i Odense, og med Dygtighed og Energi har han drevet denne Forretning frem, saa han nu beskæftiger 3 Mand, og han har Ord for at udføre sit Arbejde saa godt, at Folk gerne og gentagne Gange kommer igen. Ved Flid og Paapasselighed sidder de nu i gode Kaar.

Børn med Efternavn Jørgensen

A: Else, født den 18. Januar 1932, har taget Realeksamen samt Husholdningskursus fra Vejle Husholdningsskole. Søger for Tiden Kontoruddannelse.

III: Peder Kristian, født i Andrup den 6. August 1860, død i Nykøbing den 12. December 1950, gift med Mariane Nielsen, Vejerslev, født den 6. Juli 1861, død i Nykøbing den 26. November 1945.

Som ung tjente P. Søndergaard en Tid hos Pastor Lillelund i Frøslev Præstegaard og siden i Salling; en Dreng med lidt Respekt for sig selv skulde den Gang helst tjene en Tid i Salling. Lønnen dør var større end her paa Mors. Det var dog ikke ene Lagkage. Arbejdet var haardt — og Længslen slem. Han vilde helst være ved vestre Skel, saa var han nærmere hjemme — og helst saa højt op, at han kunde se Mors.

Først lidt sent fik han Lyst til at lære Smedehandværket og kom i Lære hos Svogeren, Fabrikant A. Vestergaard, Frøslev. Han var der i 4 Aar. Den sidste Vinter smedede han 100 af de anerkendte Morsø Plove. Han fik saa stor Øvelse, at han kunde svejse et Kabsun med Forhøjning paa i 2 Varme!

Efter Læretiden blev P. Søndergaard indkaldt til Militærtjeneste som Dragon. Det sidste Aar var paa »Minessen« (den

militære Beslagskole, hvorfra han udgik som Nr. 3 af 10 Elever. Altsaa 6 af de bedste Ungdomsaar med haardt Arbejde og ingen Løn. Og Arbejdstiden var fra 6 Morgen til 9 Aften. Man kan ikke undres over, at der ingen Startkapital kunde samles under disse Vilkaar. P. Søndergaard maatte derfor forrente hele Købesummen af Smedien i Lavningen Nord for Ballegaard i Vejerslev, som han købte af Smed P. Jakobsen, der da flyttede til Nykøbing. Ved lang Arbejdstid forenet med Nøjsomhed kunde det lade sig gøre, selv om Priserne var smaa: 2 Kr. for 4 nye Sko til jysk Hest, 80 Øre for Omlægning, 15 Øre for at skærpe en Skære og 10 Øre for et Langjern.

Efter nogle Aars Forløb solgte P. Søndergaard Smedien i Vejerslev og byggede den nuværende Smedie i Vils. Han blev

Mariane og P. Søndergaard

da gift med Mariane Nielsen, Datter af Gmd. Hans Nielsen, »Bjerregaard« i Vejerslev. — Paa Moderens Side af den bekendte Riis-Slægt fra Thyholm og Blidstrup.

I Vils var det særlig Hestebeslag, der var Hovedarbejdet. Søndergaard var en af de første her paa Mors, der selv holdt Benene op, hvilket de fleste Smede vil erkende ikke hører til de lette Arbejder, særlig naar det er Hingste, man skal sko. Og dem var der mange af, og det hændte tit, at der kom urolige Heste, men Søndergaard havde en sjælden Evne til at sko disse Heste, og han var ogsaa god til at sko Heste med syge Hove.

Broderen Kr. Søndergaard, Outrup, havde paa en Husmandsrejse set en lille let Plov. P. Søndergaard smedede saa en Plov af Staal. Denne første Staalplov opbevares nu paa Museet. En Tid blev der leveret mange af disse Plove under Navnet Morsø Staalplov eller Søndergaards Plov. Man var dengang inde paa, at det var bedst, en Plov var saa let som mulig. Det er mere

vanskeligt at faa en let Plov til at gaa støt end de tunge og unødvendig svære, der nu bruges, men for begge gælder det, at de skal staa lodret paa den vandrette Plan for at kunde gaa godt. En Tid blev der ogsaa solgt mange Dobbeltpløve, baade her paa Mors og udenfor.

— — —

Senere flyttede P. Søndergaard saa til Nykøbing. Han købte den gamle Gaard »Sønderherred« paa Lilletorv. Forhuset blev solgt fra, og selv byggede Søndergaard i Jernbanegade. Det faldt ham svært at lægge op, og kun lidt efter lidt veg han fra Arbejdspladsen under Alderens Tryk. Endnu for faa Aar siden var han virksom med lettere Arbejde i sin kære Smedie. Nu slaar Kræfterne ikke mere til.

P. Søndergaard har altid været en stilfærdig og tilbageholdende Mand. Man skulde møde ham i Hjemmet, hvor han og hans trofaste Hustru, der døde for faa Aar siden, levede et sjældent smukt Samliv. Ofte sad de med Højskolesangbogen foran sig og sang. Eller Søndergaard spillede paa sin kære Fløjte. Ogsaa den har han maattet opgive, efter at han i Fjor mistede en Finger. Men Harmonikaen kan han fornøje sig med endnu. Mest kniber det ham, at Hørelsen svigter.

Der er mange, der sender den gamle Smed en venlig Lykønskning paa 90 Aars Fødselsdagen. Det gør bl. a. en »gammel Lærling«, der har skrevet ovenstaaende Fødselsdagsartikel, og det gør ogsaa Morsø Folkeblad, der takker for mange Aars godt Naboskab.

Ved Mariane Søndergaards Død den 26. November 1945 fandtes følgende i Morsø Folkeblad:

Gamle Smed Søndergaard, Jernbanegade, Nykøbing, har mistet sin Hustru. Et langt og smukt og trofast Samliv er blevet afbrudt.

Fru Mariane Søndergaard, født Riis, var eneste Pige i den kendte Søkendeflok fra Vejerslev. Hun fyldte 84 Aar i Sommer, men var endnu ungdommelig og aandstrisk som faa. En ejendommelig, rig Karakter, stærk i det milde.

Mariane Søndergaard fik Lov at leve et rigt Liv, skønt det udadtil ikke kendetegnedes af de store Begivenheder. Hun skabte et hyggeligt og godt Hjem, og hun prægede gennem sit lyse, milde Sind dem, der var i hendes Varetægt, Ægtefælle og Børn.

Der bliver en tom Plads i Hjemmet i Jernbanegade. Men Mindet om Mariane Søndergaard vil leve længe hos alle, der lærte hende at kende.

Ved Smed P. Søndergaards Død den 12. December 1950 fandtes følgende i Morsø Folkeblad:

Morsø Folkeblads gamle Nabo, Smed P. Søndergaard, Jernbanegade, Nykøbing, er afgaaet ved Døden. Stille brændte Lyset ud for ham og sluktes

en af disse mørke Dage før Jul, da det er som al Naturen vender sig i Længsel og Haab mod Fornyelsen.

Gammel var han, mæt af Dage. Han fyldte halvfems i Sommer. Den før saa raske, livsfriske Mand blev mere og mere sat udenfor Fællesskabet, der havde været hans Livs Berigelse. Det kneb at høre, kneb at gaa og færdes; hans jævnaldrende faldt væk; han blev ensom. Størst var Tabet for ham, da hans gode Hustru døde for nogle Aar siden. De havde delt saa meget sammen.

Naboerne vil savne hans Morgenhilsen. Hver Morgen tog han sin Trompet eller Violin og hilste den nye Dag med: »Se nu stiger Solen« eller: »Gud ske Tak og Lov«. Det hændte, han lod Instrumentet i Stikken og sang med klar og ren og mærkelig ungdommelig Stemme. Ofte sad han mod Aften paa sin Gaardveranda og spillede paa Harmonika: »Nærmere Gud til dig«. Den Sang blev hans Aftensang, da hans Hustru døde. Ingen, der var med, vil glemme, da Søndergaard paa Kirkegaarden læste sit eneste Brev til Mor og takkede hende for saa rigt et Liv...

Søndergaard var, som alle, der kendte ham, ved, og som det ogsaa blev skrevet, da han fornylig fyldte halvfems, en dygtig Haandværker, en Pryd for sin Stand. Hans Plov vil i mange Aar bevare hans Navn. Han var af den gamle selvhjulpne Slags, aldrig bange for at stille sin Viden og sit Haandelag til Raadighed, naar det trængtes, uden derfor straks at omregne Tjenesten i Kroner og Ører. Og han holdt længe ved, gik lige til sine sidste Aar og puslede i sit Værksted, omhyggelig i smaat som stort. Paa hver en Ting, der forlod hans Haand, stod der usynligt: Dette Arbejde vil jeg være bekendt. — P. Søndergaard har levet et rigt Liv. Venner og Naboer vil savne ham.

Børn med Efternavn Søndergaard

1: Anna, født den 17. September 1890, gift med Niels Jensen Mikkelsen, Fur, født den 28. April 1886.

Børn med Efternavn Søndergaard Mikkelsen

A: Henning, født den 29. Juli 1914, (Maskinist) p. T. Emailør paa N. A. Christensens Jernstøberi i Nykøbing.

B: Anne Marie, født den 1. November 1915, (Præliminær). Gift med Dyrslæge Freddy G. Hoppe, født i København den 13. Oktober 1915.

Børn med Efternavn Hoppe

a: Ulla, født den 7. April 1941.

b: Sten, født den 30. Marts 1943.

c: Gorm, født den 1. November 1946.

C: Ester, født den 15. December 1916, (cand. jur. Dommerfuldmægtig).

D: Kristian, født den 9. Juni 1920, (seminarieuddannet). Lærer i Nykøbing.

2: Jørgen Oskar, født den 13. Juli 1893. Har Pelsfarm i Nykøbing. Gift med Elna Ølgod, Nykøbing, født den 18. Juni 1893.

Børn med Efternavn Søndergaard

A: Karen, født den 13. Marts 1925. Gift med Egon Hvass, født i Nykøbing d. 4. December 1923. Begge handelsuddannet.

3: Hans Peter, født den 5. Januar 1900, Forfatter, har skrevet »Verdensgaaden«. Gift med Ursula Kejser, Charlottenlund, født den 29. Juli 1905. Børnehaveleder.

Børn med Efternavn Søndergaard

A: Mariane, født den 21. August. 1944.

IV: Niels Peter, født i Andrup, Frøslev Sogn, Mors, Danmark, den 29. April 1863. Han blev udlært som Grovsmed hos Jens Kr. Smed i Fredsø, derefter blev han i 1882 indkaldt til

N. P. Søndergaard og Familie i Amerika

Soldat i København. Da han havde aftjent sin Værnepligt, tog han Plads som Svend hos en Vognsmed Rasmussen, hvor han smedede en Vognfjeder til Svendestykke og opnaaede at faa Sølvmedalje. Det var første Gang en Grovsmed havde faaet denne Anerkendelse. Da han skulde levere Fjederen paa Haandværkerforeningen, sejlede han over Kanalen og saa da Kristiansborg Slot brænde. Det var den 3. Oktober 1884. Denne Vognfjeder er nu indleveret til Opbevaring paa Morslands historiske Museum.

Han blev tilkendt Stipendium til Studierejse i Tyskland, men benyttede ikke dette, og valgte i Stedet at rejse til USA i 1886. Grunden dertil var nok den, at han i 1884 gjorde Bekendtskab med Christian Hope, en Missionspræst for »Brødres

kirken« i USA. Den 24. August samme Aar blev han døbt og blev Medlem af denne Kirke. Han rejste til Amerika sammen med Trostfæller.

I den første Tid boede han i Mt. Morris, Illinois, til Foråret 1887, da han rejste til Herrington, Kansas. Her fik han Plads som Smed ved Rock Island Jernbaneværksteder.

Den 15. Januar 1891 blev han gift med Kristine Eskildsen fra Hjørring, Danmark, og flyttede den 1. Maj til Ramona, Kansas, hvor han byggede sit Hjem og en Smedie, som han arbejdede i til 1904, da han paa Grund af Sygdom solgte denne og gav sig til at købe og sælge (fast) Ejendom og fortsatte med det og med Forsikringsarbejde Resten af sit Liv. I de sidste Aar var han i Kompagni med sin Søn Dale Jørgen.

Efter flere Aars Sygdom døde Kristine den 14. Februar 1899. Der var ingen Børn i dette første Ægteskab.

Sin første Ansøgning om amerikansk Borgerret blev indgivet den 12. Januar 1891, men det endelige Borgerbrev blev først udstedt den 26. September 1899.

Han følte sit Ansvar som Borger, idet han modtog Tillidsposter og gav sin Tid og sine Kræfter til Gavn for den Kommune, han boede i. Gennem Aarene hjalp han mange Venner og Naboer og søgte altid at sætte deres Interesser over sine egne.

I November 1899 rejste han tilbage til Danmark for at besøge Slægt og Venner. Under et Besøg hos Trostfæller i København gjorde han Bekendtskab med Emma Fredricka Anderson. De blev forlovet, og efter at de var kommet tilbage til Staterne, blev de gift i Ramona, Kansas.

Emma Fredricka Anderson, Datter af Bengt og Gunelda Anderson, født den 13. Oktober 1876 i Danmark, men opvokset og opdraget i Skurup og Malmø i Sverrig. Konfirmeret den 6. Maj 1893 i den Svensk-Lutherske Tro. Hun blev døbt og sluttede sig til »Brødrekirken« 1895.

I 1894 kom hun i Lære hos en Dameskrædderinde og 2 Aar senere hos en Herreskrædder. I 1897 rejste hun og hendes Søster Ida til København og nedsatte sig der med Skræddersyning som Erhverv til Marts 1900.

I 1898 blev Niels Peter valgt til Diakon, en Stilling, hvis Pligter han trofast varetog i 32 Aar. Han var levende med i alt, hvad der angik hans Kirke, idet han virkeliggjorde en smuk kristen Fred og Fordragelighed, noget, der blev ham til stor Hjælp under hans Sygdom og sjælelige Lidelser. I den sidste Uge han levede, bad han om — og modtog — den rituelle Salvelse.

Han var fast bosiddende i Ramona i over 52 Aar, naar lige undtages en Periode fra 1907—1911, da han oprettede en Gryn og Melmølle i Nabobyen.

Niels Peter og Emma Fredricka opdrog i deres religiøse Tro 6 Børn og lod dem undervise i Mellemskole og Gymnasium. De var ogsaa Formyndere for 4 forældreløse Børn.

Efter i flere Aar at have lidt af en Blæresygdom kom han paa Hospital for at underkaste sig en Operation den 25. Oktober 1943. Der stødte Komplikationer til, og Døden kom fredeligt den 31. Oktober og afsluttede et langt Liv paa 80 $\frac{1}{2}$ Aar. Mindehøjtideligheden blev afholdt den 4. November, og Begravelsen fandt Sted paa Ramona Kirkegaard.

Børn med Efternavn Søndergaard

1: Welcome, født den 31. Januar 1901. Efter at have taget Eksamen fra Universitetet i 1920 valgte hun Lærergerningen som Livsstilling og fortsatte i dette Arbejde i 21 $\frac{1}{2}$ Aar til Juni 1948. Under Forberedelse til sin Gerning var hun paa Mc Pherson College, hvorfra hun tog Eksamen i 1935 med særlig Uddannelse til Undervisning i Handelsskole.

Hun blev gift i 1944 med David Louis Spellman fra Ramona, Kansas. Han er Tysk-Amerikaner af Afstamning og Barber af Fag. De bor i Abilene, Kansas, og er Medlemmer af Metodistkirken. De har ingen Børn, men David har i et tidligere Ægteskab en Datter og en Søn.

2: Sidney Lundquist, født den 30. Juni 1902. Efter hans Gymnasieuddannelse i 1921 underviste han i Underskolen i 2 Aar. Da han ønskede videre Uddannelse, tog han til Mc Pherson College og blev Kandidat i 1926. Han vedblev at undervise i 5 Aar som industriel videnskabelig Vejleder, hvoraf han i 2 Aar havde Overopsyn med Skolerne.

I 1930 gik Sidney ind i det politiske Liv og blev valgt til County Superintendent for Skolerne, et Embede han besad i 5 Terminer. Han var i Besiddelse af den Træning, Kundskab, Takt, Høflighed og Taalmodighed, som gjorde ham som skabt til denne Stilling. Han arbejdede for og med adskillige Opdragelsesinstitutioner og opnaaede fremragende Anseelse mellem Skolefolk i Staterne.

I 1940 afslog han at være politisk Kandidat og gik over til Livsassurancebranchen og blev optaget i et lokalt Assurancekompagni. Som Borger tog han virksom Del i Kommunens Liv, var Medlem af flere Byorganisationer og af Pædagogisk Selskab. Som Medlem af Metodistkirken var han en alvorlig kristen Medarbejder.

I 1926 blev Sidney gift med Harriett Gertrude Mohler fra Plattsburg, Missouri. Hun er Amerikaner af Fødsel.

Børn med Efternavn Mohler Søndergaard

A: Vayne, født den 11. Januar 1928, gift 1950 med Peggy Joan Logan. De bor i Salina, hvor de studerer.

B: Jean Lynethe, født den 7. Januar 1930. Død den 18. Februar 1930.

Sidney blev pludselig syg den 7. Oktober 1942 og kom paa Hospital, hvor alt blev gjort for at lindre hans store Smerter. En Operation for Tarmslyng var forgæves, Døden kom den 19. Oktober paa Grund af en indre Blødning. Mindegudstjenesten blev holdt den 21. Oktober. Begravelsen fandt Sted paa Mindepark Kirkegaard i Salina.

3: Venla, født den 10. September 1905. Efter at have taget Eksamen fra den højere Skole i 1924 underviste hun i Underskolen i 2 Aar og læste til Lærerindeksamen paa Kansas State Seminarium. Derefter fulgte Husholdningsuddannelse paa Kansas State College i Manhattan.

I 1928 blev hun gift med Wayne Delbert Sich fra Blue Rapids, Kansas, der er Tysk-Amerikaner af Afstamning. Han er uddannet som Lærer og er nu Lærer ved Kansas State College, Manhattan.

Børn med Efternavn Søndergaard Sich

A: Mary Elizabeth, født den 16. August 1932.

Denne Familie er Medlemmer af Episcopal Church (den biskoppelige Kirke).

4: Dale Jørgen, født den 8. December 1910. I Brev af 6. Januar 1938 meddeler Niels Peter, at Dale Jørgen er opkaldt efter Højskoleforstander Poulsen Dal og vor Fader, Jørgen Jensen Søndergaard, fordi det var de to bedste Mænd, han kendte.

Efter at have taget Eksamen ved den højere Skole i 1929 fuldendte han et Handelsskolekursus i 1931. I 1932 blev han sin Fars Kompagnon i »the Real Estate and Insurance business«. (Assuranceselskab). I 1943 fik han Stillingen som »Special Agency Supervisor« for Farmernes fælles Assuranceselskab, idet han dog stadig — under denne Virksomhed — blev boende i Manhattan, Kansas.

I 1933 blev han gift med Leona Verna Bernhardt fra Ramona, Kansas. Hun er af Tysk-Russisk-Amerikansk Oprindelse. Hendes Bedsteforældre bosatte sig i Marion County, Kansas, i 1880erne.

Børn med Efternavn Bernhardt Søndergaard eller Dale

A: Barbara Ann, født den 15. Februar 1935.

B: Ronald, født den 16. Juli 1940. }

C: Arnold, født den 16. Juli 1940. } Tvillinger.

D: Lyle Niels, født den 3. November 1943.

Denne Familie er Medlemmer af PresbyteriansKirken.

5: Mette, født den 26. Oktober 1914. Efter at have gaaet i den højere Skole hjalp hun sin Mor og Far med Arbejdet hjemme. I 1946 kom hun til Abilene for at søge Beskæftigelse

og arbejder nu i en »lunchernette« (Frokoststue, Restaurant, Mælkeri). Hun er Medlem af »Brødre-Kirken«. Mette og hendes Mor har stadig Hjemmet i Ramona, men bor i Øjeblikket i Abilene, Kansas.

6: Maudena Gunelda, født den 5. December 1916. Efter at have taget Eksamen fra den højere Skole i 1934 var hun paa Mc Pherson College i 2 Aar og fik Afgangsbetegnelse som Lærersinde. Senere kom hun til at undervise i Musik paa Sommerskoler. Hun underviste i Underskolens Fag og i Musik i 8 Aar og havde Sekretærarbejde ved Kansas State College i 1½ Aar.

I 1945 blev hun gift med Harold Edvin Friedrich fra Randolph, Kansas, som er af Tysk-Amerikansk Afstamning.

Børn med Efternavn Friedrich

A: Carl Niels, født den 27. Marts 1947.

B: John Edvin, født den 6. December 1949.

Denne Familie er Medlemmer af Metodist-Kirken. De bor paa en 520 acres Farm i Nord-Randolph, Kansas, hvor Harald opdrætter og fæder Kvæg, Svin og Kyllinger.

Denne Beskrivelse om N. P. J. Søndergaard og Familie i USA er efter Welcome Søndergaard Spellmans Optegnelser, December 1950.

V: Frederik, født den 18. November 1865. Død den 4. Oktober 1868.

Kun 3 Dage efter døde vor ugifte Halvsøster (den yngste af Børnene af første Ægteskab). Sidsel Marie, som under sin fleraarige Sygdom havde opholdt sig hjemme hos vore Forældre. Hun og den lille Dreng holdt meget af hinanden, og det blev derfor bestemt, at de skulde ligge i samme Kiste.

Lærer Thomsen, Frøslev, skrev ved denne Lejlighed en af sine stemningsfulde Gravskrifter. Sidste Vers lød saaledes:

Ja, det er yndigt at følges ad,
for to, som gerne vil sammen være.
Og Gud ske lov i Vorherres Stad
ej mere skilles de hjertenskære.
Og saa Farvel da I kære to
det undtes Eder at rejse sammen.
Gud styrke os i vor Barnetro,
saa vi kan samles med Eder, Amen.

VI: Frederik, født 1869. Død ½ Aar gammel.

VII: Peder Larsen, født den 7. Oktober 1874. Opkaldt efter vor Bedstefaders gode Ven, Lægprædikant Peter Larsen, der først boede paa Gaarden »Skræppenborg« i Trekanten, Odense, Middelfart, Assens (dog nærmest Odense), siden paa Gaarden

»Donsgaard« i Dons Sogn (ved Kolding). Hans fulde Navn var: Ole Peter Holm Larsen. Det maa jo bero paa en eller anden Fejltagelse, at Navnet er Peder, naar Lægprædikanten hed Peter.

Han var kun 4 Aar, da Fader døde. Barndomstiden vekslede mellem Skolegang i Frøslev Friskole, hvor Morten Jensen fra Dragstrup var Lærer, og med at hjælpe Moder med Ejendoms-
men. Blev konfirmeret i Lødderup Kirke paa sin Fødselsdag, den 7. Oktober 1888 af daværende Kapellan, senere Provst,

Johanne og P. Larsen Søndergaard

Vilh. Hansen. Tjente derefter paa Ringsborg i Vejerslev 1 Aar. Kom saa i Smedelære hos vor Broder i Vils. Det sidste halve Aar af Læretiden i Thorup, var flere Steder som Svend, sidst hos Fabrikant Heide, Galtrup. Var i Vinteren 1898—99 Elev paa Ollerup Haandværkerskole.

Harde først Smedeforretning i Tødsø i 18 Aar, derefter forpagtet Tødsø Præstegaard i 26 Aar, bor nu i et Hus Nord for Kirken.

Bruger nu Tiden til at hjælpe i Smedien hos sin Efterfølger og Fritiden til forskelligt Kontorarbejde, bl. a. besvare Spørgsmaal fra Nationalmuseet om Arbejder, Redskaber, Bygningers Indretning, alle Dyrs Røgt og Pleje m. m. i Tiden 1850—1900.

Af disse Besvarelser bliver der indleveret Afskrifter til Opbevaring paa »Morslands historiske Museum«.

Gift med Johanne Bjerregaard, Erslev, født den 23. August 1877, Datter af Peder Christian Bjerregaard og Hustru Ane Kathrine Christensen Riis. Parret holdt Guldbryllup den 10. Oktober 1950.

Børn med Efternavn Søndergaard

1: Mette Kirstine, født den 16. December 1901. Havde flere forskellige Pladser, var en Sommer Elev paa Ry Højskole. Gift

med Niels Kristian Jensen, født i Tødsø den 23. Juni 1896 Boede først i Vesløs, siden i et Hus, 9 Td. Land, i Sdr. Draaby og nu i en mindre Gaard, 23 Td. Land, i Sdr. Draaby.

Børn med Efternavn Søndergaard Jensen

A: Jens Kristian, født i Vesløs den 18. Juni 1924. Gift med Gertrud D. Sørensen, født i Sejerslev den 19. Januar 1930.

B: Else, født i Tødsø den 31. Januar 1926.

C: Folmer, født i Draaby den 5. December 1928.

D: Johannes, født i Draaby den 6. Januar 1938.

2: Anna Kathrine, født den 29. Februar 1904. Havde ligeledes flere forskellige Pladser og var en Sommer Elev paa Ry Højskole.

Gift med Kristian Haaning Kristensen, født i Tødsø den 17. Februar 1900. Boede først i en Statsejendom i Emb, siden i en lidt større ved Erslev Kær og nu i »Østergaard« i Hesselbjerg, 40 Td. Land.

Børn med Efternavn Haaning Kristensen

A: Else, født i Emb den 4. Maj 1925. Gift med Hermann Andersen, født i N. Draaby den 23. August 1921. Har Vognmandsforretning i Sillerslev.

Børn med Efternavn Haaning Andersen

a: Torkild, født den 28. Oktober 1946.

b: Hanne, født den 28. September 1949.

B: Inger, født i Erslev den 23. November 1926. Gift med Peder Mikkelsen, født i Hesselbjerg den 24. Februar 1919. Forpagtet Sejerslev Præstegaard den 1. April 1949.

Børn med Efternavn Haaning Mikkelsen

a: Erik, født den 26. September 1950.

C: Svend, født den 9. December 1933.

3: Gudrun Marie, født den 3. Maj 1909. Var Elev paa Jebjerg Ungdomsskole og Snoghøj Gymnastikhøjskole, hvorefter hun var i Hjemmet Tødsø Præstegaard og ledede Gymnastik i Tødsø og Lødderup. Gift med Christen Hansen, født paa Ærø den 17. August 1905. Boede først i Volstrup, siden i Faaborg, nu i Brobyværk. Har Landejendom, 8 Td. Land, og driver Vognmandsforretning. Gudrun leder ogsaa der Gymnastik.

Børn med Efternavn Søndergaard Hansen

A: Hans Peter, født i Volstrup den 22. December 1932.

B: Karl Johannes, født i Faaborg den 30. Maj 1936.

C: Alice, født i Faaborg den 5. Maj 1937.

EFTERSKRIFT

Ved Udsendelsen af denne Slægtsbog med 5 Tavler over Slægterne Søndergaard og Cortsen bringes her Kristian Søndergaard, Outrup, en Tak, fordi han paabegyndte Optegnelserne, nedskrev, hvad han selv kunde huske, og udgav første Del af Slægtsbogen, der blev trykt i Amerika. De senere Optegnelser og Beskrivelser er foretaget af Peter Larsen Søndergaard, Tødsø, efter Kirkebøger, Dokumenter, mundtlige og skriftlige Meddelelser. For disse Meddelelser fra de forskellige Familier skylder vi ligeledes en Tak, uden disse kunde en Slægtsbog naturligvis ikke udgives.

Afstregningen paa Tavlerne, ialt 9000 Streger, er ligeledes foretaget af P. L. Søndergaard.

Hvis en eller flere af Slægten vil enten fortsætte dette Register eller skrive Register med en anden Linie som Hovedlinie, skal det være dem tilladt at afskrive efter dette, hvad de maatte finde at have Brug for.

Udgiverne.

Slægten Cortsen fra Tæbring og Fjallerslev

Cort Lauritsen Back, Holsten, og Hustru Ane Jensdatter, Tæbring.
 Børn: Laurits. Else. Inger. Jens. Mette. Jens.

Anders Søndergaard, V. Hvidbjerg, og Hustru Karen Pedersdatter
 Børn: Karen Andersdatter.

(Gaardejer, Sognefoged Jens Cortsen og Hustru (Karen Andersdatter, boede i Fruergaard, Fjallerslev.
 Børn: Søren. Ane. Karen Marie. Cort. Mette. Sidsel. Else. Laust.
 Død 13 Aar

(Søren Fruergaard og Hustru, boede i Skyum i Thy.
 Børn: Kirsten ugift. En Datter g. m. Niels Holm, Faarup.

(Laust Cortsen og Hustru Mette M. Kusk, begge fra Tæbring.
 Børn: Karen Jens Mathias Mads.

(Ane g. m. Mikkel Mark, »Hørninggaard«, (Fjallerslevgaard«).
 Børn: Kresten Maren Jens Karen Marie.

(Laust Cortsen g. anden Gang m. Else Nielsen, boede i Fredsø.
 Børn: Niels Anton Martin Mette Abelone
 Frederik Søren Anna.

(Karen Marie g. m. Gaardejer Anders Bækhøj, Foldager. Senere g. m. Anders Nielsen, Blaabjerg.

(Karen ugift, boede i Nykøbing.

(Cort Jensen g. m. Maren Kristine, boede i Fredsø.
 Børn: Niels Cortsen g. m. Elvine Bjerregaard, Sindbjerg.

(Husmand Jens Mathias Lavsen
Se Slægten Lavsen
 gift med Inger M. Christensen, Riis.
Se Slægten Riis
 Børn: Laust Mette Kresten Anton Else.
 Agnes Aage.

(Sidsel g. m. Landbruger og Handelsmand Chr. Back, Sundby (Thy).
 Børn: Anders Marie Maren

(Mads Lausen, Gartner, »Højvang«, Assens, g. m. Kirstine Marie Sørensen.
 Børn: Laurits Ellen Metha Hans Karen
 Anna Laust Jens Kirsten.

(Mette Kirstine Jensdatter g. m. Enkemand og Gdr. Jørgen Jensen Søndergaard, Andrup (Se Slægten Søndergaard)

Fortsættes Tavle II, III, IV, V.

Slægten Søndergaard fra »Søndergaard«, Andrup, Frøslev Sogn, Mors.

Niels Christian Jensen Søndergaard og Hustru boede 1780 i »Søndergaard«, Andrup.

Sønnen: Jens Nielsen Søndergaard og Hustru Sidsel Jørgensdatter, Ljørslev, overtog »Søndergaard« 1809.

Børn: Ane Marie Karen Marie Antonette Kirsten Kristiane Peder Hjort Niels Kristian Jørgen Jensen.

(Ane Marie g. m. Jakob Krog, Frøslev Vang.
Børn: En Datter g. m. Jakob Smed, Ø. Assels.
En Datter g. m. Thomas Nørgaard, Frøslev Vang.

(Kristiane g. m. Jens Møller, Fredsø.
(Peder Hjort g. m. Kresten Hædderups Datter,
Frøslev.

(Karen Marie g. m. Enkemd. Niels Madsen, Hovmølle, Foldager.

(Niels Kristian g. m. Ane Hovmøller, Outrup.

(Antonette ugift.

(Jørgen Jensen g. m. Mette Christensdatter, Frøslev.
Børn: Jens Kirstine Mette Marie
Sidsel Marie ugift, død 22 Aar.

(Kirsten g. m. Kresten Dam, Frøslev Vang.
Børn: Jens Peter Karen Marie Mette Kirstine
Sidsel.

(Jens g. m. Else Christensen, Frøslev, boede i Redsted.

(Kirstine g. m. Smed Andreas Vestergaard, Frøslev.

(Mette Marie g. m. Mathias Bæk, Frøslev.

(Jørgen Jensen Søndergaard gift anden Gang med Mette Kirstine Jensdatter, Datter af Jens Cortsen, Fjallerslev.
(Se Slægten Cortsen)

Fortsættes Tavle III, IV, V.

Jørgen Jensen Søndergaard og Hustru Mette Kirstine Jensdatter

Børn: Kristian Mette Peder Peter Frederik Frederik Peder Larsen
Død Død

(Kristian g. m. Anna Johanne Dalgaard, Tøving.

Børn: Johannes Valdemar Stine Niels Anna Andreas.

(Johannes g. m. Mette Marie Lillelund, Fredsø.
 Ingen Børn.

(Anna g. m. Lars Larsen, Erslev.
 Børn: Peder Kathrine Kristian Johannes.

(Valdemar g. m. Maud Graham Gettysberg, Syd
 Dakota. Gift 2. Gang m. Ethel Zimmerman,
 Chikago.
 Ingen Børn.

(Peder g. m. Laura Andersen, Outrup.
 Børn: Thorkild Gudrun Hans Kristian

(Stine g. m. Jens Kr. Østergaard Fjallerslev.
 Børn: Jens Petrine Anna Helga Ellen Jørgen
Elisabeth Eise Jens.

(Kathrine g. m. Erhart Madsen, Ørndrup.
 Børn: Sinne Lars Jørgen Erik Svend Aage.

(Anna g. m. Laurids Jensen, Lødderup.
 Børn: Knud Gudrun Hanne.

(Kristian g. m. Anna Have, Tæbring.
 Børn: Henry Ejner.

(Johannes g. m. Else Marie Pedersen, Lødderup.

(Helga g. m. Niels Græsborg, Fjallerslev.
 Børn: Ester Inger Kresten.

(Andreas g. m. Marie Sørensen, Elso.
 Børn: Kirstine Kristian Anders Anna Aksel
Harald Anna.

(Ellen g. m. Jens Iversen, Fjallerslev.
 Børn: Poul Anna.

(Kirstine g. m. Kristian Sørensen.
 Børn: Ellen Gunhild Grethe Anna

(Elisabeth g. m. Hans Jakobsen, Vork.

(Niels g. m. Lena Myrtel Wilson.
 Børn: Norman James Walter Alfred Duane.

(Kristian g. m. Anna Nørgaard.
 Børn: Ruth Kristian.

(Norman g. m. Lorene Mc Kibben.
 Ingen Børn.

(Anders g. m. Gudrun Bodstrup.
 Børn: Kirsten.

(James g. m. Ethel Gaume.
 Børn: 1 Dreng og 1 Pige.

(Anna g. m. Alfred Jørgensen.
 Børn: Erling Elly Hans Poul.

(Alfred g. m. Darlene Frances Helbacks.
 Børn: 2 Piger.

(Aksel g. m. Ellen Margrethe Støvlbæk.
 Børn: Niels Andreas.

(Duane g. m. Dorethy Brockmeier.
 Ingen Børn.

(Harald g. m. Eva Have, Tæbring.

Slægten Søndergaard fra Andrup og Frøslev

Jørgen Jensen Søndergaard og Hustru Mette Kirstine Jensdatter.

Børn: Jens Kristian Mette Peder Kristian Niels Peter Frederik Frederik Peder Larsen.

(Mette g. m. Former Frits Sørensen, Nykøbing.

Børn: Jørgen Marie Kirstine Petrea Frederikke Alfred Leonhard Otto Cecilie.

(Jørgen g. m. Else Bovbjerg, Erslev.

Børn: Ellen Margrethe Harald Robert Karen

Gift 2. Gang med Kathrine Krogh, Nykøbing.

Børn: Else.

(Ellen Margrethe g. m. Hedager, Skanderborg.

Børn: Kirsten.

(Else g. m. Aage Duvander Johansen, Roskilde.

Børn: Niels Jørgen.

(Harald g. m. Inge Møller, København.

Børn: Eva Benthe

(Frederikke g. m. Hans Goth, Fredericia.

Børn: Grethe.

(Robert g. m. Hilda Dahlgaard.

(Karen g. m. Chr. Sørensen, Snekkersten.

Børn: Jørgen Preben.

(Grethe g. m. Niels Bjerregaard Juul, Fredericia.

Børn: Anders Anne Mette.

(Marie g. m. Henrik Halby Schmidt, Vejle.

Børn: Henny, g. m. Eigil Stegger, Hadsund.

Børn: Bjørn.

(Alfred g. m. Marie Andersen, Erslev.

Ingen Børn.

(Kirstine g. m. Andreas Mortensen.

Børn: Edith, g. m. Kaj Frøberg, Nykøbing.

(Leonhard g. m. Ane Marie Laustsen, Skive.

Børn: Leo.

(Kirstine g. 2. G. m. Bernhard Laursen, Skamstrup.

Børn: Karl Jørgen Peter Børge.

(Otto g. m. Juliane Brandt, Middelfart.

Børn: Birthe.

(Karl Jørgen g. m. Grethe Henriksen, Vejle

Børn: Rolf Bernhard Peter.

(Birthe g. m. Mogens Brandt, Middelfart.

(Petrea g. m. Jens Viktor Nutzhorn Hansen, Kbhvn.

Børn: Vera Carla.

(Cecilie g. m. Leo Rahbek Jørgensen, Odense.

Børn: Else.

(Vera g. m. Georg Martinus Nielsen, København.

Børn: Annie Tove Irene Lis Beate Merete.

(Carla g. m. Gunnar Poul Nielsen.

Børn: Max Elo.

Slægten Søndergaard fra Andrup og Frøslev

Jørgen Jensen Søndergaard og Hustru Mette Kirstine Jensdatter.

Børn: Jens Kristian Mette Peder Kristian Niels Peter Frederik Frederik Peder Larsen.
Død som Barn Død som Barn

(Peder Kristian g. m. Mariane Nielsen, Vejerslev.
 Børn: Anna Jørgen Hans.

(Anna g. m. Niels Jensen Mikkelsen, Fur.
 Børn: Henning Anne Marie Ester Kristian

(Jørgen g. m. Elna Ølgod, Nykøbing.
 Børn: Karen, g. m. Egon Hvass, Nykøbing.
 Ingen Børn.

(Hans g. m. Ursula Kejser, København.
 Børn: Mariane.

(Niels Peter g. m. Kristine Eskildsen, Hjørring,
 Danmark.
 Ingen Børn.

(Niels Peter g. 2. G. m. Emma Fredericka Anderson,
 København.

Børn: Welcome Sidney Venla Dale
Mette Maudena.

(Welcome g. m. David Louis Spellmann, Ramona,
 Kansas.
 Ingen Børn.

(Anne Marie g. m. Freddy G. Hoppe.
 Børn: Ulla Sten Gorm.

(Kristian g. m. Asta Nielsen, Skringstrup.

(Peder Larsen g. m. Johanne Bjerregaard, Erslev.
 Børn: Mette Anna Gudrun.

(Mette g. m. Niels Kristian Jensen, Tødsø.
 Børn: Jens Elsø Folmer Johannes.

(Anna g. m. Kristian Haaning, Tødsø.
 Børn: Elsø Inger Svend.

(Gudrun g. m. Christen Hansen, Ærø.
 Børn: Hans Peter Karl Johannes Alice.

(Elsø g. m. Hermann Andersen, N. Draaby.
 Børn: Thorkild Hanne.

(Inger g. m. Peder Mikkelsen, Hesselbjerg.
 Børn: Erik.

(Sidney g. m. Harriett Gertrude Mohler, Plattsburg,
 Missouri.

Børn: Wayne Jean.

(Wayne g. m. Peggy Joan Logan.

(Venla g. m. Wayne Delbert Sich, Blue Rapid,
 Kansas.

Børn: Mary Elizabeth.

(Dale Jørgen g. m. Leona Verna Bernhardt,
 Ramona, Kansas.

Børn: Barbara Ann Ronald Dale og Arnold Dale
Lyle Niels. Tvillinger

(Maudena g. m. Harold Edwin Friedrich, Randolph,
 Kansas.

Børn: Carl Niels John Edwin.

SLÆGTERNE
SØNDERGAARD

FRA ANDRUP

OG

CORTSEN

FRA FJALLERSLEV

1780–1954

EN NAVNEKLUD – OG ET LANGT, VIRKSOMT LIV

Ved Mors 93-Aars Fødselsdag fandtes følgende Interview i Morsø Folkeblad:

Naar man gaar paa et Hjemstavnsmuseum er det helt naturligt, at det, man møder der, stort eller smaat, ikke kalder paa ens Interesse blot for sin egen Skyld – det være sig Skønhed eller Egenart. Man ønsker at mærke Baggrund og Samhørighed – kort sagt: Man bliver nysgerrig (som før sagt). – Saadan gik det ogsaa foran en Navneklud, smukt udsyet og med Navnet: Mette Søndergaard, Frøslev 1872. – En lille Seddel oplyser, at dens Giver bor paa De gamles Hjem i Nykøbing.

En vaad, taaget Septemberdag banker jeg paa Døren. Bag den bor Byens ældste, den 93-aarige, Fru Mette Sørensen. Der bliver nu ikke sagt: Kom! for det kniber med Hørelsen – men ikke med Hjerteligheden derinde i den Stue, som nu i 11 Aar har været Fru Sørensens Hjem.

Paa Væggen over Sofaen hænger en Snes Korsstings»Malerier«, store indrammede Billeder og mindre. Fru Sørensen har syet dem alle og kan da ogsaa stolt fortælle, at det kniber med at holde sine Løfter til Børnene: Fremmede henter Billederne. Helt til Amerika er der gaaet to, et Vinterbillede, rigtig dansk, med nøgne Træer og Sne alle Vegne, og et fra Rebild. Et stort Stykke, Kopi af det franske Billede, Bedeslag, er ogsaa solgt. 150–175 Kr., mon de kan veje de mange Sting op? Pastor Fisker og Frue har netop regnet ud, at der i det Stykke, der hænger paa Hæderspladsen, er 79,550 Sting. – Et Billede med vilde Roser (Dr. Vogensens Favorit!) har Fru Sørensen syet, da hun var 87. Det sidste Korsstingsarbejde sluttede hun som 91-aarig.

Navnestykket paa Dueholm Kloster var det første, og det var den purunge Mette Søndergaard i Andrup, der sammen med jævnaldrende fra Egnen paa den Maade lærte Sykunsten hos Fru Pastor Synestved i Frøslev. Da Fru Synestved blev Enke, byggede hun sig et Hus ved Siden af Præstegaarden, og der mødtes de unge Piger fra Egnen og fik ikke blot lært at sy de smukke Ting, men fik gennem Samtaler et større Udsyn. Som Fru Sørensen siger: Fru Synestved vilde gerne – og vi vilde gerne. Det er det bedste for alle Parter, at de føler, de giver hinanden noget.

Dengang var der ikke noget med Aftenskoler og Konsulenter i baade Dit og Dat, den dygtigste lærte de ivrige unge – og aldrig er der vel syet smukke Ting og flittigere end netop dengang. »Fremskridt« har givet slemme Bagslag i den følgende Klunketid. Nu arbejder man sig med Møje tilbage, hvor den jævne Overlevering slap for at finde Udtryk for dansk Smag i Nutiden.

Med Foden pirrer Fru Sørensen en smuk Skammel frem: Kan De se, der er et af de gamle Mønstre, vi lærte.

Dets Bundethed i Stilen røber det straks – og man ser uvilkaarligt op til de mange Billeder paa Væggen fra de sidste 30 Aar.

Hvilken Lykke, at Fru Sørensen med sine flittige Fingre har kunnet faa Udløsning for al den Energi og Virketrang, (der forøvrigt er et Kendemærke for Søskendeflokken fra Søndergaard), da Arbejdet for Mand og Børn sluttede.

— Det var den lykkeligste Tid, siger Fru Sørensen: Jeg har haft ni Børn, nu er de to døde, men de andre har det godt.

Jo, jeg har altid haft nok at rive i. Da min Mand blev syg, han var Former paa Støberiet, maatte vi begynde paa en frisk. Jeg var 50 Aar, han 45, fem Aar yngre — men det var nu ham, jeg vilde ha' smiler Fru Sørensen — og det mærkes, at netop han var ogsaa den rigtige!

Formeren blev Fiskehandler og Ølhandler, og jeg fik saamænd en lille Fedevarebutik paa Hjørnet af Østergade, der, hvor der nu er Tobakshandel. Da var der ikke Tid at brodere Korssting! Vi fik Slagteriaffald fra Holstebro. Det kom i store Tønder med Toget, og saa lavede jeg Sylte, Leverpostej og Hvidkaalsrouletter; ok, hvor har jeg solgt mangel Min Sylte var saa fast og fin. Søster Ellen (Diakonissen!) sagde altid, der var ikke Magen til. Og saa var den billig. De kom og købte for 45 Øre; det var nok til en Middag. Det var dengang, da man kunde købe for 5 Øre Leverpostej!

Saa kom den Tid, da Slagteriet her i Byen blev bygget. De vilde ikke sælge os Affald, og vi maatte igen lave om paa det. (Fru Sørensen siger det helt uden Bitterhed). Nu blev det Kolonial, vi handlede med. Far var god til at regne og jeg til at skrive — og saa gik det godt. Det var gode Kaffe-bønner, vi solgte. Ikke saadan noget, som det vi faar nu. — Jo, det er altid gaaet godt for os.

I 14 Aar havde jeg en dejlig lille Lejlighed paa Støberiets Stiftelse. Der kunde jeg rigtig tage mod Børnene, naar de besøgte mig, men her paa De gamles Hjem, har vi det godt.

Alligevel længes man jo altid efter Besøg, naar man som jeg er bundet til Stolen. Den ene efter den anden af de kære gaar bort, siger Fru Sørensen. Det er somme Tider svært at forstaa, hvorfor man skal blive ved, naar man dog ingen Nytte er til.

Og saa klirrer Strikkepindene videre: Muffediser, Uldtrøjer, Sokker til Børn og Børnebørn. Alt er der Brug for.

Det er der ogsaa for den Livsvisdom, som alle Gamle ejer saa fuldt, der har kendt Arbejdets Møje og Glæde — og som har nemmet, at Livet var Møjen værd.

Ingen Nytte til . . .

Helga.

METTE SØRENSEN

f. Søndergaard

* 15. Juli 1858

† 2. Februar 1954

Efter et Par Ugers Sygeleje i Januar Maaned 1954 tog Mors Kræfter stærkt af, og de i Nykøbing boende Børn sendte Bud efter deres Søsken, som alle naaede hjem for at se til deres gamle Mor. Selv om Mor var svag og træt, var hun dog fuldkommen aandsfrisk og klar til det sidste. Hun døde stille og roligt Tirsdag den 2. Februar og blev begravet Søndag den 7. Februar 1954.

I Kapellet paa Kirkegaarden var samlet et talrigt Følge, som vilde vise Mor den sidste Ære, og efter Pastor Fiskers Tale traadte en Søn hen til Kisten og bragte sin Mor et sidste Farvel paa sine Søskenes og egne Vegne:

Saa døde vor gamle Mor fra os.

Det falder kun i faa Menneskers Lod at faa Lov til at beholde deres Mor saa længe, som vi fik Lov til det, og vi har været saa glade ved det og er dybt taknemmelige derfor.

Mor har været en god Mor for os — en Mor i Ordets allerbedste Betydning. — Hun fik en stor Børneflokk — 9 blev vi — men da hun først havde faaet os, kunne hun umuligt undvære blot en eneste af os.

Og da de ældste af os drog bort fra Hjemmet, græd Mor, hun havde helst beholdt os allesammen under sine skærmende Vinger, men saadan kunde Livet jo ikke forme sig for hende.

Men Mor var ikke alene en god Mor for os — hun var ogsaa en flittig og energisk Mor. Onkel Peder Larsen har fortalt os, at Folk paa Frøsløvgaards Vang, hvor Mor er født, sagde om hende: »Mette ser man aldrig med tomme Hænder«. Tidligt begyndte Mor at hjælpe til med at tjene til vor Families Underhold, først med sin lille Forretning med Traad og Garn, siden med den Kolonial- og Viktualieforretning, som hun passede med saa stor Dygtighed. Og et Særkende for hende var, at hun altid var beskæftiget, enten med sit Korsstingsbroderi eller med at sy eller strikke.

Og mange dyrebare Minder har vi derigennem om vor Mor.

Hendes Korsstingsbroderier, som hun taalmodigt syede saa mange tusinde Sting paa, vil lyse op i vore Stuer og minde os om hende.

Noget af det som gjorde Mor mest ondt, var, at hun, som havde så stor en Familie, nu sad alene og ensom tilbage.

Mor var saadan et Selskabsmenneske, hun holdt af at have sine Børn om sig, snakke med os om vore Forhold, og raade og vejlede os.

Nu til Slut var Mor syg og træt af Livet og ønskede kun at faa Lov til at dø i Fred — og alligevel var hun bange for Døden, bange for, at der skulde blive en sidste, bitter Kamp — og saa fik hun alligevel Lov til at dø saa fredeligt og roligt som et Ur, der gaar i staa, fordi man har glemt at trække det op. Og nu ligger hun her i sin Kiste — næsten med et Smil paa sit Ansigt, som en ældre Dame forleden ved Bisættelsen saa smukt sagde.

Mor levede saa længe, at de fleste af hendes samtidige var borte, men mange — baade af Familie og Venner — har været umaadelig flinke til at besøge Mor og været med til at gøre hendes Dage lysere og lettere. Og Mor var glad for ethvert Besøg.

Vi siger alle, der besøgte Mor og tit havde baade Blomster og Gaver med, en hjertelig og dybfølt Tak, men en særlig Tak vil vi gerne bringe De gamles Hjem, hvor Mor boede saa mange Aar.

Vi beder Frk. Ladefoged modtage vor hjerteligste og mest oprigtige Tak for den Godhed og sjældne Forstaaelse, hun altid viste Mor. Ligeledes takker vi Sygeplejerskerne og de unge Piger, som altid var gode mod Mor.

Vi sang forleden Aften ved Mors Bisættelse: Har i Dag jeg, kære Gud, syndet imod dine Bud.

Vi føler os forvissede om, at har Mor begaaet en eller anden lille, hvid Synd, saa har hun alene ved sin Gerning som Mor for sine 9 Børn faaet fuld og hel Syndsforladelse.

Mor havde Omhu og Omsorg for sine Børn. Vi husker, da vi boede i Østergade 22 og sov i Baghuset, at hun hver Aften kom ned til os for at pakke Dynen om os — hun gik ikke selv til Ro, før hun havde forvissat sig om, at hendes Puslinger sov godt og trygt.

Tak, Mor, fra os allesammen for hvad du har været for os.
Tak og Farvel.

— — —

Derefter bar Børn og Svigerbørn Mor til hendes sidste Hvilested i Graven ved Fars Side, Pastor Fisker forrettede Jordpaakastelsen og en Søn sagde:

— Paa vor Families Vegne bringer vi alle, der har vist os Deltagelse ved Mors Død og her ved Begravelsen en hjertelig og dybfølt Tak. Tak allesammen.

BEGRAVELSEN

Hermed følger et Uddrag af Morsø Folkeblads Omtale af Mors Begravelse:

Et stort Følge af Slægt og Venner fra By og Land havde i Gaar fyldt Kapellet paa Nykøbing Kirkegaard til Byens ældste Indbygger, Fru Mette Sørensens Jordefærd, og til Baaren var sendt en Mængde skønne Kranse og Blomster.

Efter Salmen »Kirkeklokke, ej til Hovedstæder —« talte Provst Karlo Fisker:

Vi husker sikkert alle fra Biblen eller andre Steder Beretninger om meget gamle Folk, om hvem det hed, at de døde af mætte Dage. Fru Mette Sørensen, der opnaaede en usædvanlig høj Alder, døde ogsaa mæt af Dage. Da hun for et Par Aar siden var meget syg, var det hendes Ønske, at det maatte være Slut, men saaledes blev det ikke.

Man kan maaske mene, at der savnes Orden i Tingene, naar nogle dør saa gamle, at de er mætte af Dage, og andre bliver revet bort i en lang yngre Alder i deres bedste Tid. Saadan noget er vanskeligt at forstaa for os og ikke mindst for dem, der mister deres Kære. Der er kun dertil at sige, at man er naaet til den Grænse, der er sat for dette Menneske, og saa skal vi sige dem Tak for alt det, de har betydet for de Efterladte og glædes ved de mange rige Minder, vi ejer om den Bortgangne.

Fru Sørensen var saa flittig og dygtig med sine Hænder, og mange skønne Ting har hun i Tidens Løb frembragt til Glæde for sig selv og for andre. Men saa kom den Tid, da hun maatte lægge Hænderne i Skødet, fordi hendes Syn svigtede, og Tiden blev hende lang. Vanskeligere blev det ogsaa for hende, da Hørelsen tog af.

En Søn af Afdøde traadte hen til Baaren og bragte Børnenes sidste Hilsen og Tak til deres gode Mor, for hendes Omsorg og Kærlighed, for hendes Flid og Dygtighed og for de mange skønne Minder. Han takkede til Slut alle, der havde vist hans Mor Venlighed og Kærlighed, og ikke mindst Personalet paa De gamles Hjem.

Man sang nu »Herrens Venner —«, og mandlige Slægtninge bær Kisten til Graven, hvor Jordpaakastelsen blev forrettet, og Salmen »Sov, lille Mor, mens Blomsterfloret dækker —« blev sunget.

Efter at to Faner var sænket over Graven, bragte Leonhard Sørensen Familiens Tak for Deltagelsen.

MINDESAMMENKOMST

Ved en Mindesammenkomst efter Mors Begravelse var Familien samlet paa et Hotel, og her blev holdt en Tale af Andreas Søndergaard om »Faster Mette«. Fætter Andreas sagde her, at af Faster Mettes Generation er nu kun Onkel Peder Larsen tilbage. Det tilkommer nu vor Generation at holde Slægtsforbindelsen vedlige, og jeg opfordrer derfor Fætre og Kusiner til at komme sammen saa ofte, det lader sig gøre. Vi har mange gode

og skønne Minder fra vore Barneaar — lad os drage dem frem i Erindringen en Gang imellem og lad dem være Bindeleddet mellem os.

Fætter Andreas sluttede med at udtale et »Æret være Faster Mettes Minde«.

ANDREAS SØNDERGAARDS DØD

Efter denne Sammenkomst havde ingen vel tænkt sig, at den næste Gang, vi skulde høre om Fætter Andreas, var, at han 5 Maaneder senere pludselig døde af en Hjerneblødning. Han havde deltaget i en Fredskonference i Odense — en Konference indkaldt af Fredsvenner fra alle Partier og Lejre — og han var her Taler sammen med flere betydelige Mænd indenfor Fredsbevægelsen. Efter at Andreas havde holdt en stor og stærkt personlig præget Tale, blev han pludselig syg og straks indlagt paa Hospitalet. Her mistede han Bevidstheden, og da Lægerne var klar over, at han var meget alvorlig syg, blev hans Familie tilkaldt. Efter en Uges ængstelig Venten var man klar over, at der intet Haab var, og Andreas døde uden at komme til Bevidsthed Pinsemorgen den 6. Juni 1954.